

سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌ریزی منطقه‌ای ایالات متحده آمریکا در

غرب آسیا

بهرام مرادی

دانشجوی دکتری، گروه روابط بین الملل، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

محمدعلی عبدالله زاده^۱

استادیار، گروه روابط بین الملل، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مهدی ذاکریان امیری

دانشیار، گروه روابط بین الملل، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۹

چکیده

چالش‌های امنیتی در غرب آسیا به واسطه زوال قابل توجه ساختار امنیتی از سال ۲۰۰۳ تعریف می‌شود. تحولات سیاسی و امنیتی که به دنبال یک خلاصه سیاسی و امنیتی در کنار تغییر در توازن قدرت در منطقه رخ داد موجب شد قدرت‌های بین‌المللی و بازیگران منطقه‌ای با چالش‌های جدید و تهدیدهای بی‌سابقه در همه سطوح (داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی) مواجه شوند. در زمان شکل‌گیری ساختار جدید کشورهای خاورمیانه، قدرت‌های فرا منطقه‌ای در ایجاد نظم جدید و معادلات امنیتی نقش بسیاری ایفا کرده‌اند اما این تلاش‌ها به ایجاد رژیم امنیتی و حل بحران امنیت منجر نشده است. در بسیاری از موارد چالش‌های امنیت توسط قدرت‌های فرا منطقه‌ای حفظ شده است. بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین مداخله اخیر در منطقه بی‌شک مداخله آمریکا در عراق بعد از براندازی صدام و جدیدترین آن حضور ائتلاف آمریکایی در سوریه بوده است. در هردوی این موارد رژیم امنیتی تضمین‌کننده امنیت منطقه صورت نگرفت و معماً امنیت پیچیده‌تر هم شد... همچنین رویکرد رئالیستی و نوع نگاه نظامی هم تاکنون پاسخی برای بحران امنیت نتوانسته تهیه کند. بهترین و بارزترین شرح این مسئله را می‌توان به دخالت‌های نظامی در عراق و سوریه دید که نه تنها به ثبات بلندمدت منجر نشد، بلکه تنش‌های جدیدی سر باز کرد و عملآ آن‌ها را به کشورهایی چندپاره تبدیل کرد. از طرفی قدرت‌های فرا منطقه‌ای در حوزه مسائل نظامی تلاش داشته‌اند تا بازار تسليحات خود را در میان طالبان‌همیشگی آن‌ها در منطقه تأمین کنند. در گفتگوی واقع گرایی، این فرضیه که معضل امنیتی یک دولت با به حداقل رساندن قدرت نظامی حل خواهد شد، با این مشکل روبرو می‌شود که همه کشورها نمی‌توانند به یک اندازه رشد کنند و اگر امنیت یک کشور به ضرر و هزینه کشور دیگری تأمین شود، نتیجه‌ای جز بحران امنیت نخواهد داشت.

کلیدواژگان: جغرافیای سیاسی، جمهوری اسلامی ایران، ایالات متحده، غرب آسیا، موازنی قدرت

مقدمه

تا پیش از فروپاشی امپراتوری عثمانی منطقه‌ای که امروزه شامل کشورهایی چون عراق، سوریه، لبنان، اسرائیل و حکومت خودگردان فلسطین می‌شود و به آن اصطلاحاً غرب آسیا اطلاق می‌شود، در زمرة سرزمین‌های این امپراتوری بود. پس از جنگ جهانی دوم و فروپاشی امپراتوری عثمانی، این کشورها از دل سرزمین‌های این امپراتوری زاده شدند و پس از یک دوره منازعه و تحولات به استقلال رسیدند. از آنجایی که منطقه غرب آسیا به دلایل متعدد دارای وزن فوق العاده در تحولات سیاسی و بین‌المللی است و همچنین این منطقه به میزان بالای قابلیت مناقشه و منازعه را دارد، کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای تلاش می‌کنند تا ضمن حضور دیپلماتیک و مؤثر خود در این منطقه بر روند تحولات اثر بگذارند. حساسیت این منطقه به دلیل درگیری‌های قومی - زبانی، نژادی - مذهبی، اسرائیلی - عربی و ... است. به صورت سنتی این منطقه محل نفوذ و فعالیت‌های دو کشور امپراتوری پادشاهی متحده بریتانیا و کشور فرانسه بوده است. پس از جنگ جهانی دوم و رو به ضعف نهادن قدرت دول اروپایی، ایالات متحده به عنوان قدرت فائقه جهانی در کنار اتحاد جماهیر شوروی به ایفای نقش در این منطقه پرداختند. فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی نیز موجب ایجاد یک نظام تک‌قطبی به رهبری ایالات متحده در جهان شد و این کشور بر نفوذ و اعمال قدرت خود در این منطقه افزود. اگر منطقه غرب آسیا را به عنوان جزئی از خاورمیانه در نظر بگیریم، نقطه عطف تقویت و توجه دیپلماتیک و سیاسی این کشور را می‌توان در دکترین نیکسون که در ژوئیه ۱۹۶۹ در جزیره گوام اعلام شد مشاهده کرد. بر اساس دکترین نیکسون هدف اصلی ایالات متحده در این منطقه حفظ منافع ایالات متحده از طریق حفظ خلیج فارس و اقیانوس هند بود. بر این اساس، ایران به عنوان ستون نظامی و عربستان سعودی به عنوان ستون مالی به عنوان دو بازیگر اصلی منطقه‌ای مسئولیت حفظ امنیت و ثبات در منطقه و عبور نفت از تنگه هرمز را بر عهده گرفتند. به علاوه، ایران در این سیاست مسئولیت جلوگیری و ممانعت از ظهور جنبش‌های استقلال طلبانه را نیز بر عهده گرفت. با وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ میلادی در ایران و واقعه گروگان‌گیری در سفارت ایالات متحده در تهران و همچنین استراتژی صدور انقلاب از سوی حکومت انقلابی در ایران این دو کشور به صفاتی در مقابل یکدیگر در این منطقه پرداختند. در کنار سایر علایق و اهدافی که ایالات متحده برای دخالت و حضور در غرب آسیا و خاورمیانه دارد، مقابله با سیاست‌های منطقه‌ای ایران نیز از علی است که این کشور برای حضور در غرب آسیا اعلام نموده است. واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ نقطه عطفی در حضور این کشور در خاورمیانه و غرب آسیا محسوب می‌شود. در همین دوره شاهد شکل‌گیری گفتمن مبارزه با تروریزم به جای مبارزه با کمونیزم در سیاست خارجی ایالات متحده هستیم. بر این اساس، حضور ایالات متحده در این منطقه با تهاجم به افغانستان در سال ۲۰۰۱ و عراق در سال ۲۰۰۳ افزایش چشمگیری پیدا کرد. با سقوط طالبان در افغانستان و رژیم بعثت صدام در عراق، ایالات متحده تلاش کرده است تا دولت‌های متمایل به غرب و دستنشانده (حداقل در دوره انتقالی) ایجاد نماید. مسئله اسرائیل نیز از دیگر علایقی است که ایالات متحده را به دخالت در غرب آسیا تحریک می‌کند.

برای توضیح و تبیین اهمیت غرب آسیا در سیاست خارجی ایالات متحده ما نیازمند بررسی این موضوع در اسناد امنیتی و بالادستی این کشور هستیم. به علاوه، ما در این پژوهش از دوره‌ای استدلال خود را آغاز خواهیم کرد که دولت جمهوری خواه بوش پسر به افغانستان حمله نظامی می‌کند، متعاقباً رژیم بعثی را در عراق ساقط می‌کند و سپس این حضور در دوره دموکرات‌ها (باراک اوباما) و دولت جمهوری خواه دونالد ترامپ استمرار می‌یابد؛ بنابراین، در ادامه تلاش می‌کنیم تا رویکردهای دولت‌های جمهوری خواه و دموکرات را در غرب آسیا مورد بررسی قرار دهیم. این پژوهش همچنین بهار عربی را کانون دیگری برای تقویت حضور ایالات متحده در غرب آسیا در نظر گرفته است و آن را مورد بررسی قرار می‌دهد. درنهایت در این پژوهش ما تلاش می‌کنیم تا رویکردی ترکیبی را بر اساس روش‌های

کیفی و کمی مورد توجه قرار داده و روند استدلال را به پیش ببریم. در روش کمی به هزینه‌های تسليحاتی ایالات- متحده، تعداد نیروهای نظامی این کشور، تعداد پایگاه‌های نظامی این کشور و گروههای مورد حمایت آمریکا در منطقه خواهیم پرداخت. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ گردآوری اطلاعات، روش اسنادی و از طریق مطالعه مراجع و منابع معتبر انجام شده و اطلاعات به دست آمده به صورت توصیفی- تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

مبانی نظری

بی‌تردید منطقه غرب آسیا، از مهم‌ترین مناطقی است که تمرکز و توجه بسیاری از بازیگران بین‌المللی را به خود معطوف کرده است. موقعیت رئوپلیتیک، رئواستراتژیک، ذخایر عظیم انرژی، از مهم‌ترین عواملی است که باعث اهمیت مضاعف این منطقه شده است. از این‌رو، هر کدام از بازیگران و سازمان‌های بین‌المللی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، برای توسعه نفوذ و حضور در خاورمیانه به رقابت پرداخته و در صدد دستیابی به منافع و اهداف خاص خود در منطقه هستند. آمریکا به عنوان مهم‌ترین بازیگر فرامنطقه‌ای دخیل در معاشرات سیاسی، امنیتی و اقتصادی این منطقه همیشه مورد توجه دیگر بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بوده است و اقدامات سیاسی این کشور و ابعاد متنوع و گسترده‌گی آن بر نحوه شکل‌گیری و تغییر و تحول ساختارهای قدرت در این حوزه مؤثر بوده است. آمریکا در راهبردهای خاورمیانه‌ای خود اهداف کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدتی را دنبال می‌کند و توأم از ابزارهای متنوع سخت و نرم برای تحقق این اهداف استفاده می‌کند. نظام جدید حاکم بر خاورمیانه موردنظر آمریکا، مبتنی بر ایجاد توازن قوا و جلوگیری از ایجاد یک ابرقدرت منطقه‌ای است. به عبارت دیگر، آمریکا در تلاش است تا با کمک قدرت‌های منطقه به طور موازی از قدرت گرفتن بیش از حد یکی و تضعیف دیگری جلوگیری نماید و از این طریق اهداف سیاسی، اقتصادی و امنیتی خود را در این منطقه دنبال کند. در این رهگذر، جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از مهم‌ترین بازیگران قدرتمند منطقه‌ای بیشترین نقش را در ایجاد نظام منطقه‌ای و شکل‌دهی به ساختارهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی خاورمیانه دارد. از این‌رو، شایسته است سیاست‌های راهبردی خویش را متناسب با ساختارهای قدرت در این منطقه و سیاست خارجی دیگر بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به خصوص آمریکا بازسازی نماید تا از این طریق هم از فرصت‌های به وجود آمده بهره‌برداری نماید و هم هزینه‌های احتمالی ناشی از قدرت بازیگری دیگر بازیگران را به حداقل ممکن برساند.

«بری بوزان» سطح تحلیل منطقه‌ای را انتخاب می‌کند. در دوره پس از جنگ سرد، به دو دلیل سطح منطقه‌ای به محلی برای منازعه و همکاری میان دولتها تبدیل شده است: افول رقابت ابرقدرت‌ها کیفیت نفوذ قدرت‌های جهانی در سایر مناطق را کاهش داد. اغلب قدرت‌های بزرگ بعد از جنگ سرد قدرت‌های سمجی نیستند و رویکرد منعطفی در روابط با دولت‌های دیگر در پیش گرفته‌اند. رویکرد نووآوچ گرایی و نگرشی سیستمی به نظام بین‌المللی دارد و به ساختار نظام بین‌المللی و نحوه توزیع قدرت در آن اهمیت زیادی قائل است. ساختار نظام بین‌الملل و دولت نقش اصلی را در این رویکرد دارد و «قدرت محور» است. در سطح منطقه‌ای دولتها یا واحدها به اندازه‌ای به هم نزدیک هستند که نمی‌توانند امنیت دیگران را جدا از امنیت خود در نظر گیرند. امنیت جهانی و ملی در سطح منطقه‌ای بر هم‌دیگر تأثیر می‌گذارند و تصویر کلی در محل تقاطع این دو سطح شکل می‌گیرد.

اگرچه خاورمیانه منطقه‌ای مناسب برای پذیرش هر دو سازه‌انگاری نئورئالیسم در یک بحث گسترده است، واقع گرایی تهاجمی رویکردی سازگار در توضیح معمای امنیتی در زمینه پویایی نیروهای ساختاری در سیاست بین‌الملل است. در یک محیط آشفته، دولت باید قدرت خود را به حداکثر برساند تا برجسته شود و موقعیت خود را در سیستم حفظ کند. جمهوری اسلامی ایران استثنای نیست. دو بحث اساسی در میان دانشمندان نئورئالیسم وجود دارد. نسخه تهاجمی این نظریه نشان می‌دهد که نظام بین‌الملل باعث ایجاد کشمکش و پرخاشگری می‌شود. امنیت کمیاب است

و رقابت بین‌المللی شدید و جنگ محتمل است. دولتهای منطقی اغلب مجبور به اتخاذ استراتژی‌های تهاجمی در جستجوی امنیت هستند. از سوی دیگر استدلال می‌کنند که سیستم بین‌المللی لزوماً تعارض شدید و جنگ ایجاد نمی‌کند. کشورهایی که سیستم بین‌المللی را درک می‌کنند متوجه خواهد شد که امنیت اغلب فراوان است و استراتژی‌های دفاعی بهترین راه برای امنیت است. واقع‌گرایی تهاجمی استدلال می‌کند که دولتها ذاتاً پرخاشگر هستند؛ با این حال، قدرت‌های دیگر، گسترش نفوذ ارضی خود را انکار می‌کنند. این تعاملات، منجر به ایجاد یک معماهی امنیتی از طریق تشدید بی‌ثباتی می‌شود. درنتیجه، عدم قطعیت، رقابت تسلیحاتی و ائتلاف نظامی / امنیتی ادامه خواهد یافت و امنیت به یک بازی مجموع غیر صفر تبدیل خواهد شد. همکاری بین دولتهای متعارض از طریق دستیابی به دستاوردهای نسبی؛ یا یک بازی مجموع صفر (یک برنده و یک بازنده - مجموع باخت یا پیروزی کل) که احتمالاً موقعیت را به تشدید منازعات در یک چرخه پایان‌ناپذیر سوق می‌دهد.

در دو دهه اخیر منطقه‌گرایی نوین به یکی از اصلی‌ترین موضوعات خاص رشته‌های علوم اجتماعی، سیاست مقایسه‌ای، اقتصاد بین‌الملل، روابط بین‌الملل و اقتصاد سیاسی بین‌المللی تبدیل شده است. در تعریف مفهوم منطقه‌گرایی بین‌پژوهشگران حوزه‌های مطالعات منطقه‌ای و روابط بین‌الملل اتفاق نظر وجود ندارد. گاه همگرایی در سیاست بین‌الملل با منطقه‌گرایی یکسان برآورد شده است. در رویکردی دیگر، منطقه‌گرایی گاه فراملی گرایی یا گرایش‌های بین حکومتی برآورد می‌شود که به گسترش چشمگیر همکاری‌های اقتصادی و سیاسی در میان دولتها و سایر کنشگران در مناطق جغرافیایی خاص اشاره دارد. یکی از علل عرضه رویکردهای مختلف نسبت به موضوع منطقه‌گرایی و حتی بیان تعاریف متفاوت در مورد آن، مبانی فرانظری رویکردها و نظریه‌های مختلف است

اهمیت غرب آسیا در اسناد امنیتی ایالات متحده

اسناد بالادستی و امنیتی ایالات متحده به استادی اطلاق می‌شود که بیانگر اهداف، تمایلات، تاکتیک‌ها و کنش‌های رفتاری این کشور در موضوعات مختلف در سطوح داخلی و بین‌المللی است. این اسناد از حیث مرجع صادر کننده و رویکرد دستورالعملی خود به سه گونه تقسیم می‌شوند که عبارتند از؛ اسناد مرتبط با مرکز امنیت ملی ایالات متحده^۱، اسناد صادر شده از سوی وزارت دفاع ایالات متحده و طرح‌ها و لوایحی از تصویب کنگره می‌گذرد و در مسائل مختلفی از جمله اقتصاد تسلیحاتی و نظامی‌گری این کشور دستورالعمل‌ها و راهبردهایی را مشخص می‌کند (Cordesman, 2018). این اسناد علاوه بر اینکه موضوعات مختلفی و راهبردهای خاصی را برای کنش سیاست خارجی ایالات متحده مشخص می‌کند، مناطق و زیرسیستم‌هایی^۲ را نیز برای ایالات متحده تعیین می‌کند که دارای اهمیت راهبردی است. به صورت کلی سه زیرسیستم شرق اروپا بهویژه حوزه بالتیک^۳، شرق آسیا و پاسیفیک^۴ و خاورمیانه و شمال آفریقا^۵ به عنوان حوزه‌هایی که محل تلاقی منافع^۶ ایالات متحده با چالش‌های پیش روی این کشور است مشخص شده‌اند. در شرق اروپا و منطقه بالتیک رقابت و چالش ایالات متحده با فدراسیون روسیه است، در شرق آسیا و پاسیفیک رقابت ایالات متحده با چین و کره شمالی و در خاورمیانه و شمال آفریقا چالش‌های این کشور در ارتباط با بازیگران غیردولتی مانند گروه‌های اسلام‌گرا و دولتهایی مانند ایران است. به عبارت دیگر، درجه اهمیت رقابت و چالش برانگیز بودن روابط خارجی و منافع ایالات متحده در هر منطقه به صورت آشکار بر میزان اهمیت آن زیرسیستم اثرگذاری دارد.

^۱ National security center (NSC)

^۲ Sub-systems

^۳ Baltic region

^۴ Pacific

^۵ Middle East and North Africa (MENA)

^۶ Interests

اسناد وزارت دفاع ایالات متحده نیز به صورت خاص به چالش‌های روابط خارجی این کشور در مناطق مختلف پرداخته است. این اسناد نحوه استقرار نیروها، طراحی عملیات‌های برون‌مرزی، نحوه مواجهه با تهدیدات و همچنین نحوه پشتیبانی نیروهای مستقر در خارج از مرزهای ایالات متحده را مشخص می‌کنند. علاوه بر مشخص کردن موضوعات و ...، این اسناد زیرسیستم‌های مهم و نقاط فشار سیستمی را نیز مشخص می‌کنند که ایالات متحده در چالش‌های متعددی در این مناطق درگیر است. بنابراین، حضور ایالات متحده در نقاط مختلف جهان از جمله خاورمیانه و غرب آسیا را می‌توان تجلی و تعیین این اسناد و دستورالعمل‌ها دانست. در خاورمیانه و غرب آسیا ایالات متحده منافع استراتژیک و راهبردی دارد که چند بعدی و چند سطحی هستند و به این دلیل دستورالعمل‌های اسنادی خاصی در رابطه با این منطقه وجود دارد. این اسناد و دستورالعمل‌ها بهویشه از رویداد تروریستی ۱۱ سپتامبر به بعد موجب افزایش چشمگیر حضور ایالات متحده در این منطقه شده است.

امروزه خاورمیانه به صورت کلی و غرب آسیا به صورت خاص به عنوان یکی از آشوبناک‌ترین مناطق برای ایالات متحده در اسناد امنیتی این کشور ثبت شده است. در این اسناد اشاره شده است که منافع ایالات متحده در این منطقه از سوی روس‌های نوظهور، تمایلات هژمونیک ایران و توطئه‌ها و فعالیت‌های مخفی این کشور، تهدیدهای جهادگرایان اسلامی از القاعده و داعش در معرض تهدید است. با این حال، علی‌رغم ائتلاف‌ها و سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت ایالات متحده این منطقه همچنان به عنوان یک منطقه ضدآمریکایی باقی مانده است. علاوه بر این، روابط استراتژیک ایالات متحده و اسرائیل نه تنها در سیاست داخلی این دو کشور بلکه با منازعات هر یک از طرفین با نیروهای منطقه‌ای در غرب آسیا موجب ایجاد خصوصیت‌های بیشتر برای ایالات متحده شده است. در سال‌ها اخیر بهار عربی نیز به کی از چالش‌های اساسی ایالات متحده تبدیل شده است. نتیجه این پدیده به وجود آمدن دولت‌های ضعیف و شکننده در این منطقه بوده که زمینه مساعدی برای رشد بازیگران مخرب غیر دولتی و تقویت گروه‌های فرقه‌ای و قومی ایجاد کرده است. به علاوه، این دولت‌ها در تداوم ناتوانی خود و افزایش خشونت‌ها موجب به وجود آمدن سیل عظیمی از مهاجران و پناهجویان در غرب شده‌اند که زمینه ایجاد یک بحران انسانی را فراهم کرده است. اهمیت این مسئله وقتی آشکار می‌شود که به دکترین دولت‌های ایالات متحده در گذر زمان توجه کنیم. از دکترین ترورمن تا دکترین جورج بوش تمرکز اصلی ایالات متحده، چه در تقابل با اتحاد جماهیر شوروی و چه در راستای گسترش دموکراسی، بر اجزای کلان و بازیگران دولتی بوده است؛ اما در خاورمیانه و رب آسیا در حال حاضر کنشگران غیردولتی به میزان زیادی از اثرگذاری بر روندها و فرآیندها برخوردار هستند. در ضمن، مداخله ماجراجویانه ایالات متحده در عراق موجب افزایش چالش‌های این شور در غرب آسیا و افزایش نالمیدی از عملکرد این کشور شده است. با همه این تفاسیر اسناد امنیتی و کلان ایالات متحده توصیه نمی‌کنند که این کشور از مداخله در غرب آسیا دست بردارد. این توصیه به دلیل مهم و عمدۀ بازمی‌گردد؛ از یکسو اعتقاد بر این است که منافع ایالات متحده ایجاب می‌کند تا این کشور در راستای مدیریت روندها و فرآیندها در خاورمیانه دست به مداخله بزند و از سوی دیگر عدم مداخله ایالات متحده نه تنها موجب از بین رفتن چالش‌ها و تنش‌ها در غرب آسیا نمی‌شود بلکه نوعی خلاء قدرت را در نیز این منطقه ایجاد می‌کند که مخاطرات عدیده‌ای در برخواهد داشت (Chopsey Roughead, 2019). پس از ظهور داعش و جنایت‌های صورت گرفته توسط این گروه تروریستی، انتقادات از روند مداخلات ایالات متحده در غرب آسیا به میزان زیادی متوقف شده است، زیرا اعتقاد بر این است که تروریزم یک تهدید جهانی برای بشریت است (Tadros, 2019).

استراتژی دفاع ملی ایالات متحده که از سوی وزارت دفاع این کشور تهیه و منتشر می‌شوند نیز خاورمیانه را یکی از مناطق چالش‌برانگیز برای ایالات متحده در نظر می‌گیرند. این نوع نگرش بر پایه سه تهدید اساسی در این منطقه شکل گرفته است که عبارت‌اند از؛ تهدید و احساس نگرانی از دستیابی ایران به تسليحات هسته‌ای، در معرض

مخاطره بودن مسیر تجارت دریایی و انتقال انرژی و تهدیداتی که از سوی گروههای نیابتی ایران متوجه ایالات متحده در منطقه است. در موضوع تهدیدات مرتبط با ایران در زمینه دستیابی به تسلیحات هسته‌ای این اسناد توصیه می‌کنند ایالات متحده نیازمند بررسی رویه‌ها و اتخاذ رویکردهای مؤثر و چندجانبه است. در موضوع حفظ امنیت تجارت دریایی و تقویت مسیر امن کشتیرانی نیز حضور گسترده ایالات متحده در خلیج فارس و تقویت متحدان در غرب آسیا و خلیج فارس یک راهبرد توصیه‌ای در این اسناد است. بر اساس توصیه این اسناد ایالات متحده می‌بایست ضمن حضور فعال در مناطق مورد مناقشه از متحدان منطقه‌ای خود بهویژه در خلیج فارس و غرب آسیا حمایت کند. دستورالعمل مبتنی بر تقویت اتحادها و ائتلافهای ضد ایرانی نیز از دیگر راهبردهای توصیه‌ای از سوی این اسناد است. بر طبق این توصیه می‌بایست در گام نخست یک تصویر عمومی مشترک بین واحدهای شرکت‌کننده در این اتحادها و ائتلافها ایجاد شود و در گام بعدی این ائتلاف حور یک تهدید مشترک شکل بگیرد. در این راستا در سال ۲۰۱۷ میلادی اتحاد استراتژیک خاورمیانه^۱ که در برگیرنده کشورهای بحرین، کویت، عربستان سعودی، امارات متحده متحده عربی، عمان قطر، اردن و مصر اعلام موجودیت کرد؛ اما گزارش اسناد وزارت دفاع نشان‌دهنده این مسئله است که این اتحاد نتوانسته جایگزین موارد پیشین شود و یا در زمینه مقابله با ایران از یک رویکرد قاطع و روح مشترک برخوردار نیست. مسئله دیگری که به عنوان راهبرد ایالات متحده در این منطقه مورد تجویز قرار گرفته است. حمایت‌های آموزشی - لجستیکی و تسلیحاتی ایالات متحده از متحدان خود بهویژه در غرب آسیا است. بر این اساس، برخلاف دکترین سنتی ایالات متحده که مبتنی بر حمایت و تقویت واحدهای ملی است، اکنون بازیگران غیردولتی نیز در لیست طرفهای مورد حمایت ایران تقویت خواهند شد (LOPEZ, 2019). بنابراین، منطقه خاورمیانه به صورت کلی و غرب آسیا به صورت ویژه از مناطقی محسوب می‌شود که در اسناد ایالات متحده از اهمیت راهبردی و حیاتی برخوردار است. سؤالی که در ادامه مطرح می‌شود این است که آیا با تغییر دولتها در ایالات متحده تغییراتی در نگرش و راهبردهای این کشور نسبت به منطقه غرب آسیا ایجاد می‌شود یا خیر؟ به عبارت دیگر، آیا اصول سیاست خارجی ایالات متحده در غرب آسیا از یک سری مؤلفه‌های ثابت برخوردار است یا در طول زمان و بر اساس شرایط محیطی و سیستمی تغییر می‌کند؟ در پاسخ به این سؤال بررسی رویکردهای دو حزب عمده و مهم دموکرات و جمهوری خواه از اهمیت زیادی برخوردار است؛ زیرا سیاست خارجی ایالات متحده بر مبنای این دو پارادایم حاکم بر فضای سیاسی ایالات متحده قابل ارزیابی و تبیین است. بر این اساس، در ادامه به صورت اجمالی به رویکردهای دولتها دموکرات و جمهوری خواه در قبال غرب آسیا پرداخته خواهد شد.

رویکرد حزبی به غرب آسیا در ایالات متحده

یکی از مهم‌ترین پدیدهای اثربار بر دکترین سیاست خارجی کشورها تحزب و نوع پارادایم حاکم بر نگرش حزبی است. ممکن است تغییر دولت از یک حزب به حزب دیگر موجب تغییر رویه اصولی به سیاست خارجی و روابط سیاسی شود. در ایالات متحده دو حزب عمده و قالب حزب دموکرات و جمهوری خواه هستند که دولتها روی کارآمدی در این کشور از این دو حزب بوده‌اند. بنابراین، سؤال مهمی که مطرح می‌شود این است که آیا رویکرد دولتها دموکرات و جمهوری خواه در ایالات متحده در مورد غرب آسیا یکسان است یا خیر؟ در پاسخ به این سؤال ممکن است سؤال دیگری مطرح شود و آن این است که آیا تحولات و شرایط زمانی و مکانی بر رفتار سیاست خارجی اثرباری دارد؟ به عبارت دیگر، تبیین این تفاوت‌های رفتاری در باب نگریستن به غرب آسیا از سوی دولتها دموکرات و جمهوری خواه در یک دسته‌بندی زمانی در دستور کار این بخش از پژوهش قرار دارد. بر این اساس تلاش

^۱ Middle East strategic Alliance (MESA)

شده است تا نقاط تحول و عطف در این بیان مسئله موردتوجه قرار گیرد. لذا پنج دوره زمانی شامل نگرش ایالات متحده به غرب آسیا تا پایان جنگ جهانی اول، از جنگ جهانی اول تا جنگ جهانی دوم، از جنگ جهانی دوم تا پایان جنگ سرد، از جنگ سود تا حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر و از ۱۱ سپتامبر تاکنون موربد بررسی قرار خواهد گرفت. هدف از ارائه این بحث این است که نشان داده شود آیا اصول و راهبردهای مشترکی بین دموکراتها و جمهوری خواهان وجود دارد یا خیر؟

در جدول زیر تلاش شده است تا خلاصه‌ای از ادوار نامبرده شده در سیاست خارجی ایالات متحده به همراه دولت‌های مستقر از هر حزب سیاسی و گفتمان‌ها و استراتژی‌های آن‌ها توضیح داده شود.

جدول ۱. ادوار مختلف سیاست خاورمیانه‌ای ایالات متحده و دولت‌های مستقر

برقراری روابط تجاری، آموزشی و مسیونری	انزواگرایی	جمهوری خواه	دموکرات - جمهوری خواه	تomas جفرسون (۱۸۰۹-۱۸۰۱)	از سال ۱۸۰۰ میلادی تا پایان جنگ جهانی اول
		دموکرات - جمهوری خواه	دموکرات - جمهوری خواه	جیمز مدیسون (۱۸۱۷-۱۸۰۹)	
		دموکرات - جمهوری خواه	دموکرات - جمهوری خواه	جیمز مونرو (۱۸۲۵-۱۸۱۷)	
		دموکرات - جمهوری خواه	جان کوینزی آدامز	جیمز کوینزی آدامز (۱۸۲۹-۱۸۲۵)	
		دموکرات	اندرو جکسون	اندرو جکسون (۱۸۳۷-۱۸۲۵)	
		دموکرات	مارتن ون بورن	مارتن ون بورن (۱۸۴۱-۱۸۳۷)	
		ویگ	ویگ	ویگ (۱۸۴۱-۱۸۴۶)	
		ویگ	جان تایلر	جان تایلر (۱۸۴۵-۱۸۴۱)	
		دموکرات	جیمز ناکس پولک	جیمز ناکس پولک (۱۸۴۹-۱۸۴۵)	
		ویگ	زاکری تیلور	زاکری تیلور (۱۸۵۰-۱۸۴۹)	
		ویگ	میلارد فیلمور	میلارد فیلمور (۱۸۵۰-۱۸۵۳)	
		دموکرات	فرانکلین پیرس	فرانکلین پیرس (۱۸۵۷-۱۸۵۳)	
		دموکرات	جیمز بوکانان	جیمز بوکانان (۱۸۶۱-۱۸۵۷)	
		جمهوری خواه - متحد ملی	آبراهام لینکلن	آبراهام لینکلن (۱۸۶۵-۱۸۶۱)	
		دموکرات - متحد ملی	اندرو جانسون	اندرو جانسون (۱۸۶۹-۱۸۶۵)	
		جمهوری خواه	بولیسیز سایمن گرانت	بولیسیز سایمن گرانت (۱۸۷۷-۱۸۶۹)	
		- جمهوری خواه	روترفورد بیر چارد هیس	روترفورد بیر چارد هیس (۱۸۸۱-۱۸۷۷)	
		جمهوری خواه	جیمز آبرام گارفیلد	جیمز آبرام گارفیلد (۱۸۸۱-۱۸۸۱)	
		جمهوری خواه	چستر آن آرتور	چستر آن آرتور (۱۸۸۱-۱۸۸۵)	
		دموکرات	استی芬 گراور کلیولند	استی芬 گراور کلیولند (۱۸۸۹-۱۸۸۵)	
		جمهوری خواه	بنیامین هریسون	بنیامین هریسون (۱۸۹۳-۱۸۸۹)	
		دموکرات	استی芬 گراور کلیولند	استی芬 گراور کلیولند (۱۸۹۷-۱۸۹۳)	
		جمهوری خواه	ویلیام مک کینلی	ویلیام مک کینلی (۱۹۰۱-۱۸۹۷)	
		جمهوری خواه	تئودور روزولت	تئودور روزولت (۱۹۰۹-۱۹۰۱)	
		جمهوری خواه	ویلیام هووارد تافت	ویلیام هووارد تافت (۱۹۱۳-۱۹۰۹)	
		دموکرات	توماس وودرو ویلسون	توماس وودرو ویلسون (۱۹۲۱-۱۹۰۹)	
تلash در برقراری	انزواگرایی	جمهوری خواه	وارن هاردینگ	وارن هاردینگ (۱۹۲۳-۱۹۲۱)	جنگ جهانی اول تا فروپاشی عثمانی ^۱
		جمهوری خواه	جان کولیج	جان کولیج (۱۹۲۹-۱۹۲۳)	

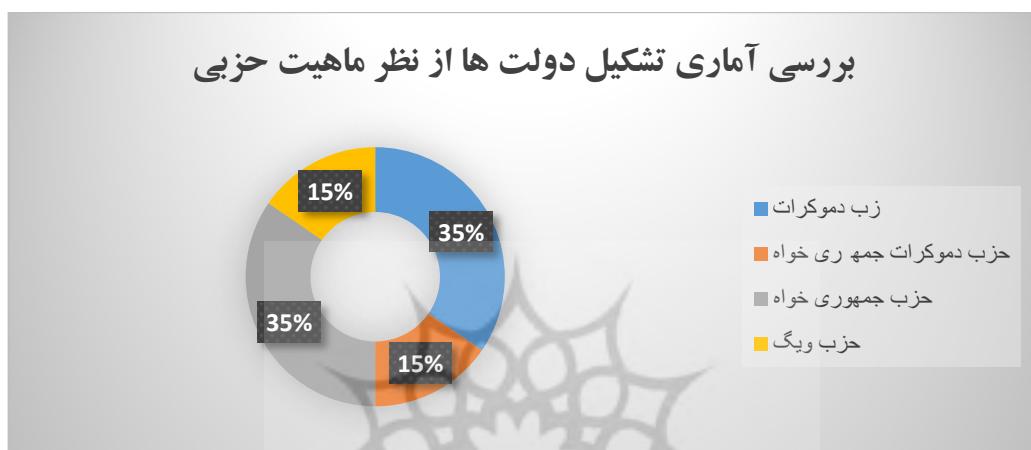
^۱ فروپاشی امپراطوری عثمانی در این پایان نامه را آغاز شورش‌ها در سال ۱۹۱۸ در دولت ویلسون تا ۱۹۲۴ در دولت کرلیج در نظر گرفته شده است.

روایط تجاری	آستانه جنگ جهانی دوم، جهانی دوم و جنگ سرد تا ۱۱ سپتامبر
افزایش نفوذ	هربرت هوور (۱۹۲۹-۱۹۳۳)
گرایی و تلاش برای ایفای منطقه، مهار کمونیزم، نقش مؤثر و تعیین کننده در حکومت معادلات انقلابی در ایران	دموکرات (۱۹۳۳-۱۹۴۵) دموکرات (۱۹۴۵-۱۹۵۳) جمهوری خواه (۱۹۵۳-۱۹۶۱) دموکرات (۱۹۶۱-۱۹۶۳) دموکرات (۱۹۶۳-۱۹۶۹) ریچارد نیکسون (۱۹۶۹-۱۹۷۴) جمهوری خواه (۱۹۷۴-۱۹۷۷) جمهوری خواه (۱۹۷۷-۱۹۸۱) جمهوری خواه (۱۹۸۱-۱۹۸۹) جمهوری خواه (۱۹۸۹-۱۹۹۳) جمهوری خواه (۱۹۸۹)
خروج از انزوا و تسسلط بر برای ایفای هری اس تروممن (۱۹۵۳-۱۹۵۵)	جمهوری خواه (۱۹۲۹-۱۹۳۳)
لیندون بینز جاسون (۱۹۶۹-۱۹۷۴)	جمهوری خواه (۱۹۳۳-۱۹۴۵)
رونالد ویلسون ریگان (۱۹۸۱-۱۹۸۹)	جمهوری خواه (۱۹۴۵-۱۹۵۳)
جورج هربرت واکر بوش (۱۹۹۳-۱۹۹۳)	جمهوری خواه (۱۹۵۳-۱۹۶۱)
بیل کلیتون (۱۹۹۳-۲۰۰۱)	جمهوری خواه (۲۰۰۱-۲۰۰۹)
جرج واکر بوش (۲۰۰۱-۲۰۰۹)	جمهوری خواه (۲۰۰۹-۲۰۱۷)
باراک اوباما (۲۰۰۹-۲۰۱۷)	جمهوری خواه (۲۰۱۷-تا کنون)
دونالد ترامپ (۲۰۱۷-تا کنون)	جمهوری خواه (۲۰۱۹)
از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تا کنون (۲۰۱۹)	جمهوری خواه (۲۰۰۱-۲۰۰۹)
حضور گسترده و مداخله‌گری، نظامی، گفتمان مبارزه با تروریزم سیاسی و اقتصادی، تقویت متحدین و گروههای نیابتی و موردمحایت غرب و آمریکا	جمهوری خواه (۲۰۰۹-۲۰۱۷)

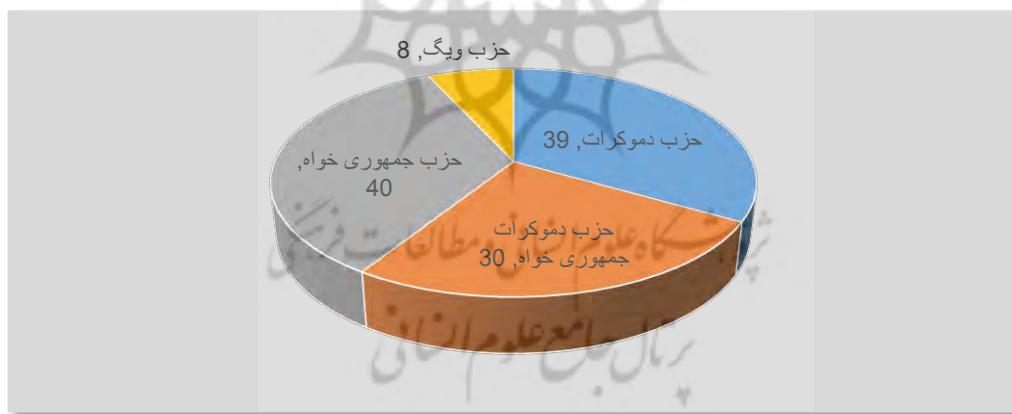
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تحلیل کمی این دوره نشان می‌دهد که از آغاز سده ۱۸۰۰ میلادی تا پایان جنگ جهانی اول شاهد یک سیستم چندحزبی در ایالات متحده حداقل تا زمان فروپاشی حزب ویگ و دموکرات جمهوری خواه هستیم. در این دوره ایالات متحده به تازگی به عنوان یک نظام سیاسی ریاستی پا گرفته است و گفتمان سیاست خارجی این کشور در حال شکل‌گیری است. مجموعاً ۲۶ دولت در این دوره بر سرکار آمدند که سهم حزب دموکرات - جمهوری خواه ۴ دولت، سهم حزب دموکرات ۹ دولت، سهم حزب جمهوری خواه ۹ دولت و سهم حزب ویگ نیز ۴ دولت است. دو دولت نیز پیش از آغاز این دوره وجود داشته‌اند که دولت بدون حزب جورج واشنگتن و دولت بعدی نیز از حزب فدرالیست بوده است. از آنجایی که این دو دولت در راهبرد خاورمیانه‌ای و یا غرب آسیایی ایالات متحده نقشی ایفا نکرده‌اند در این دسته‌بندی قرار نگرفته‌اند. از لحاظ دوره زمانی در این دوره نیز ۳۰ سال حزب دموکرات جمهوری خواه، ۳۹ سال سهم حزب دموکرات، ۴۰ سل سهم احزاب جمهوری خواه و ۸ سال سهم حزب ویگ بوده است. در این دوره به نظر می‌رسد تفاوت‌های حزبی تأثیری تعیین‌کننده بر راهبردهای ایالات متحده در راهبرد خاورمیانه‌ای این کشور نداشته است؛ هرچند در آغاز این سده ایالات متحده در کنار دولت سوئد علیه سرزمین‌های شمال آفریقا که در حاکمیت امپراتوری

عثمانی بوده‌اند وارد جنگ شد. در این دوره گفتمان ایالات متحده در عرصه سیاست خارجی انزوا گرایی و در مورد خاورمیانه‌این کشور به دنبال گشایش باب روابط با این منطقه بوده است. عمدۀ فعالیت‌های ایالات متحده در این زمینه فعالیت‌های مسیونری، تجاری و ایجاد نهادها و مؤسسات آموزشی بوده است. به نظر می‌رسد در این دوره دولت‌های ایالات متحده به صورت هدفمند در جهت ایجاد زمینه اثرباری‌های بعدی تلاش می‌کرده‌اند. شکل‌های زیر نشان‌دهنده درصد تشکیل دولت از نظر ماهیت حزبی و همچنین حکومت احزاب سیاسی از نظر مدت‌زمان حکومت نشان داده شده است. از نظر تشکیل دولت هر دو حزب دموکرات و جمهوری‌خواه با ۹ دولت و هر کدام سهم ۳ درصدی در این زمینه مساوی هستند، حزب ویگ و دموکرات - جمهوری‌خواه نیز هر کدام با ۴ دولت ۱۵ درصد سهم تشکیل دولت را به خود اختصاص داده‌اند.

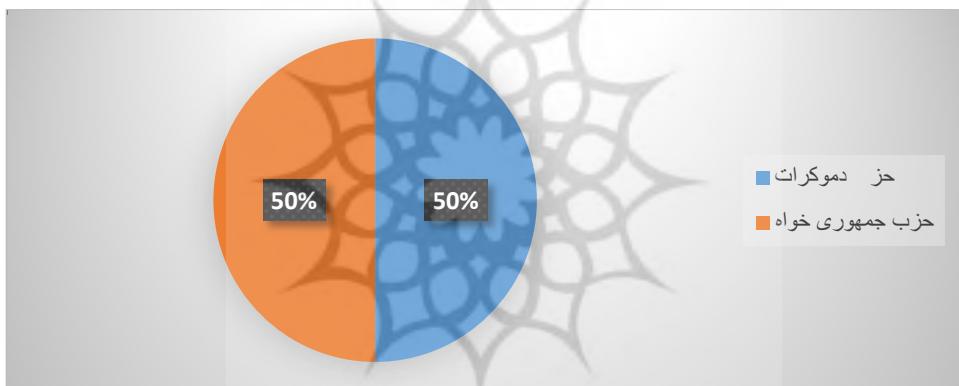
شکل ۱. بررسی آماری تشکیل دولت‌ها از نظر ماهیت حزبی از ۱۸۰۰ تا پایان جنگ جهانی اول

شکل ۲. بررسی آماری طول دوره حاکمیت کلی احزاب سیاسی از سال ۱۸۰۰ میلادی تا پایان جنگ جهانی اول دوره دوم از اواخر جنگ اول جهانی در دولت ودرو ویلسون و از سال ۱۹۱۸ میلادی همزمان با شورش‌های متعدد و قیام ترک‌های جوان آغاز می‌شود. تداوم این شورش‌ها در یک دوره شش ساله منجر به فروپاشی امپراتوری عثمانی در سال ۱۹۲۴ می‌شود. این واقعه در دولت جمهوری‌خواه جان کولیچ به وقوع پیوست. در این دوره سه دولت از دو حزب دموکرات و جمهوری‌خواه وجود داشته‌اند. سه سال آخر دولت دموکرات ودرو ویلسون، چهار سال کامل دولت جمهوری‌خواه وارن هارдинگ و ۱ سال آغازین دولت جمهوری‌خواه جان کولیچ این دوره را در بر می‌گیرد. در این دوره هرچند ایالات متحده امپراتوری عثمانی را به دلیل سرکوب ارامنه، یونانی‌ها و آشوری‌ها در راستای ترکی سازی آناتولی مورد نکوهش قرار می‌دهد؛ اما همچنان سیاست انزوا گرایی گفتمان راهبردی سیاست خارجی این کشور

محسوب می‌شود و در این مدت اثرباری برجسته و تعیین‌کننده‌ای را در برابر فروپاشی امپراتوری عثمانی اتخاذ نمی‌کند.

در دوره سوم که از آستانه جنگ جهانی دوم آغاز می‌شود و تا دولت جورج بوش (۲۰۰۱) ادامه می‌یابد مجموعاً ۱۲ دولت در ایالات متحده مستقر شدند. سهم حزب دموکرات شش دولت و شهم جمهوری خواهان نیز شش دولت بوده است. از نظر مدت زمان در اختیار داشتن قدرت اجرایی در این کشور، حزب دموکرات ۳۳ سال و حزب جمهوری خواه ۲۸ سال زمامدار دستگاه اجرایی و دولت در کاخ سفید بوده‌اند. در مجموع، این دو حزب از نظر تشکیل دولت در وضعیت برابری هستند اما از نظر دوره حکمرانی حزب دموکرات پنج سال بیش از جمهوری خواهان حکومت کرده است. در این دوره ایالات متحده ازدواج گرایی در سیاست خارجی را رها کرده و به عنوان یک قدرت مداخله‌گر در طول جنگ جهانی دوم و دوران جنگ سرد شناخته می‌شود. این کشور همچنین در این دوره در خاورمیانه و غرب آسیا دست به مداخلات متعددی از جمله؛ اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰، کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ در ایران، تجهیز نیروهای مبارز افغان در برابر اتحاد جماهیر شوروی، هدف قرار دادن منافع ایران در طول جنگ ۸ ساله با عراق و ... می‌زند. دکترین نیکسون بارزترین استراتژی خاورمیانه‌ی ایالات متحده در این دوره است که بر اساس آن حفظ ثبات منطقه‌ای می‌باشد به متحداً منطقه‌ای آمریکا واگذار شود. مهار کمونیزم نیز از دیگر استراتژی‌های سیاست خارجی آمریکا در این دوره است.

شکل ۳. آمار تشکیل دولت بر اساس ماهیت حزبی از آستانه جنگ جهانی دوم تا ۱۱ سپتامبر

(منبع: یافته‌های تحقیق)

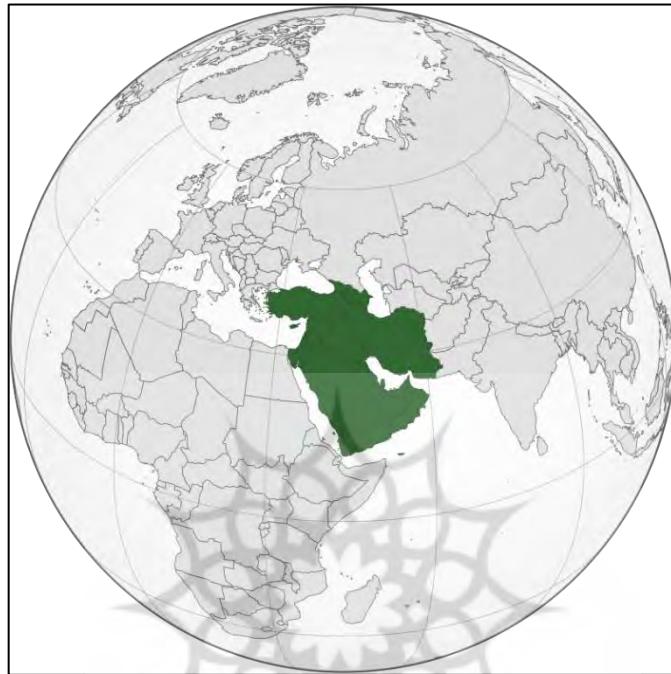
شکل ۴. مدت زمان زمامداری دولت‌ها بر اساس ماهیت حزبی

(منبع: یافته‌های تحقیق)

منطقه مورد مطالعه

کشورهای گروه غرب آسیا، مناطق مورد مطالعه این تحقیق را تشکیل می‌دهند. غرب آسیا یا آسیای غربی یا باختر آسیا منطقه‌ای در آسیا است که با جنوب خاور اروپا و شمال خاور آفریقا همسایه است. ایران هم به لحاظ این

تقسیمات در آسیای غربی واقع شده است. خاورمیانه و غرب آسیا هم پوشانی زیادی دارند، اما غرب آسیا شامل کشورهای قفقاز جنوبی مانند جمهوری آذربایجان و ارمنستان و گرجستان نیز می شود. غرب آسیا در ایران به عنوان جایگزینی برای خاورمیانه هم به کار می رود. خاورمیانه و غرب آسیا هم پوشانی زیادی دارند، اما غرب آسیا شامل کشورهای قفقاز جنوبی مانند جمهوری آذربایجان و ارمنستان و گرجستان نیز می شود. اما خاورمیانه قفقاز جنوبی را در بر نمی گیرد. از سوی دیگر بخش اروپایی ترکیه، و بخش آفریقایی مصر در غرب آسیا نیستند. در شکل زیر نمای کلی کشورهای عرب آسیا به تصویر کشیده شده است :

شکل ۵. کشورهای غرب آسیا

(منبع : pinterest.com)

بطور دقیق، کشورهای غرب آسیا عبارتند از : آبخاز، اوستیای جنوبی، اردن، ارمنستان، اسرائیل، امارات متحده عربی، ایران، بحرین، ترکیه، جمهوری آذربایجان، سوریه، عراق، عربستان سعودی، عمان، فلسطین، قبرس، قبرس شمالی، قطر، کویت، گرجستان، لبنان، یمن. غرب آسیا تنها یک تعبیر ساده جغرافیایی نیست و با گذشت زمان به محتوای سیاسی و راهبردی این منطقه روز به روز افزوده شده است. این منطقه مهد تمدن های بزرگ و مرکز و خاستگاه سه دین بزرگ یهودیت، مسیحیت و اسلام است. غرب آسیا از میانه قرن بیستم، مرکز توجه جهانی و شاید حساس ترین منطقه جهان از نظر استراتژیکی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بوده است. این منطقه دارای بزرگ ترین منابع نفت و مکان کشمکش های دراز مدت اعراب و اسرائیل است.

شکل ۶. نقشه بخش غرب آسیا

(pinterest.com)

یافته ها

انگیزه های حضور ایالات متحده در غرب آسیا

در این بخش به توضیح انگیزه ها و محرك های ایالات متحده برای حضور در منطقه خاورمیانه و غرب آسیا پرداخته خواهد شد. بر این اساس، تلاش می شود تا به این سؤال پاسخ داده شود که چه عواملی موجب تحریک و ترغیب ایالات متحده در این منطقه شده است. بتایراین به صورت کلی می توان تضمین دسترسی به منابع ارزشمند نفتی در خاورمیانه، حمایت از حاکمیت اسرائیل، حفظ و نگهداری پایگاه های نظامی، دفاع از دولت های وابسته و تقابل با گروه های اسلام گرا و تروریستی را از رئوس سیاست های مداخله جویانه ایالات متحده در غرب آسیا دانست.

تضمين دسترسی به منابع نفتی در خاورمیانه

جمیز ال کلوین در کتابش با عنوان خاورمیانه جدید: تاریخ اشاره می کند یکی از بهترین اهداف و اولویت های اصلی ایالات متحده در خاورمیانه اطمینان دسترسی غرب بر نفت است. دلایل برای این مسئله متقاضی هستند. در نخست دلایل اقتصادی در ارجحیت هستند و دوم اینکه سیاست استراتژیک ایالات متحده این واقعیت بود که این کشور می بایست تولید داخلی نفت خود را با نفت خاورمیانه تقویت کند (نفت خاورمیانه را به تولیدات داخلی خود بیفزاید). این مسئله با این واقعیت توضیح داده می شود که در ۱۹۷۳ مقدار یک سوم نفت وارداتی ایالات متحده از خاورمیانه وارد می شده است. حتی امروزه مقدار نفت ایالات متحده به مقدار یک پنجم باقی مانده است. از یک منظر استراتژیک، ریکاوری اقتصادی ژاپن و اروپا تا بعد از جنگ جهانی دوم، نفت ازان خاورمیانه صورت گرفت. از زمان بحران تحریم نفتی و تحریم کشورهای حمایت کننده اسرائیل از سوی اعراب، سیاست آمریکایی به نفت به عنوان یک منبع استراتژیک نگاه کرده است، مانند همه جهان در حقیقت بیش از ۴۰ سال بعد، حتی اروپا بیش از یک سوم نفت خود را از خاورمیانه به دست می آورد و ژاپن نزدیک ۸۰ درصد نفت خود را از شرکای تجاری خود در خاورمیانه تأمین می کند (Gelvin, 2005: 214-215).

در طول جنگ ۱۹۷۳ اعراب و اسرائیل، اعضای عرب عضو سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک) تحریم نفتی علیه ایالات متحده، در پاسخ به حمایت این کشور از اسرائیل اعمال کردند. این تحریم شامل کشورهای که به نوعی از اسرائیل حمایت کردند نیز شد. این کشورها عبارت بودند از آفریقای جنوبی، هلند و پرتغال صادرات نفتی

محدود شد. کاهش تولید در دستور کار قرار گرفت و آسیب‌پذیری اقتصاد ایالات متحده بر نفت در خاورمیانه و غرب آسیا یکی از انگیزه‌های این کشور برای حضور در این منطقه بوده است (Sarhan, 2017: 416).

حمایت و حفاظت از حاکمیت اسرائیل

دومین انگیزه حضور ایالات متحده در منطقه خاورمیانه و غرب آسیا را علاقه و انگیزه این کشور در راستای تأمین امنیت و تضمین حاکمیت اسرائیل در این منطقه پرآشوب و پرتنش ارزیابی کرده‌اند. در حقیقت، حفاظت و مراقبت از یک اسرائیل قدرتمند در خاورمیانه موجب استحکام و تقویت منافع امنیتی آمریکا در این منطقه می‌شود. این دیدگاه در اواخر قرن ۲۰ بر سیاست خارجی آمریکا مسلط شد و سیاست فعلی این کشور در قبال خاورمیانه و غرب آسیا را شکل داده است (Sarhan, 2017: 461). در پایان سال ۱۹۴۷ دولت تروممن طرح تقسیم کمیته تخصصی سازمان ملل متحد در موضوع فلسطین را مورد حمایت قرار داد که در آن پیشنهاد شده بود فلسطین به دو بخش یهودی و عرب تقسیم شود. در ۲۹ نوامبر ۱۹۴۷ طرح تقسیم فلسطین به دو بخش یهودی و عرب نشین توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد تصویب شد. پس از تصویب این قطعنامه دولت تروممن سیاست خود را در قبال تقویت و ترغیب یهودیان برای مهاجرت به فلسطین ادامه داد و حمایت‌های خود را نیز در خصوص ایجاد یک جامعه اشتراکی برابرانه تداوم بخشدید. کنگره نیز در دسامبر ۱۹۴۷ یک قطعنامه را در این خصوص تصویب کرد. در تاریخ ۱۴ می ۱۹۴۸ دولت اسرائیل ضمن اعلام موجودیت استقلال خود را نیز اعلام کرد (Sarhan, 2017: 462). بر اساس توضیحات فوق سرزمین تاریخی فلسطین اکنون به نام اسرائیل شناخته می‌شود. دقایقی پس از اعلام استقلال اسرائیل، ایالات متحده نخستین کشوری بود که اسرائیل را به رسمیت شناخت. مدت زمان کوتاهی پس از آن نیز اتحاد جماهیر شوروی و چند کشور دیگر نیز این رژیم تازه تأسیس را به رسمیت شناختند. در پی اعلام استقلال اسرائیل، جنگ اول اعراب و این کشور در سال ۱۹۴۸ آغاز شد. کشورهای عربی درگیر در این جنگ شامل مصر، عراق، اردن، عربستان سعودی، لبنان و سوریه بودند. این کشورها در راستای حمایت از اعراب فلسطینی و مقابله با اسرائیل به این کشور حمله کردند که پس از شکست آن‌ها و درنتیجه این جنگ، اسرائیل سرزمین‌هایی را که بر اساس قطعنامه ۱۸۱ سازمان ملل متحد به اعراب واگذار شده بود را به تصرف خود درآورد (The Arab-Irreliability 12222 2222).

در ادامه حمایت دولت تروممن از دولت یهودی در اسرائیل، پس از جنگ اول اعراب و اسرائیل در سال ۱۹۴۸، وی صراحةً و به صورت آشکار فرآیند تقویت و تجهیز اسرائیل را دنبال کرد. سیاست‌های تروممن نشان از همراهی و همگامی فزاینده ایالات متحده و اسرائیل داشت. پس از جنگ تعداد کمی از اعراب در اسرائیل ماندند و تعداد زیادی از آن‌ها در بخش غربی و نوار غزه ساکن شدند که زمان وقوع جنگ شش روزه در سال ۱۹۷۶ در اختیار اردن و مصر بود. صدها هزار تن از اعراب فلسطینی به کمپ‌های ساخته شده سازمان ملل انتقال و تبعید شدند. به دنبال شکست اعراب، این احساس در بین اعراب به وجود آمد که دولتهای آن‌ها به آن‌ها از پشت خنجر زده‌اند؛ زیرا وارد جنگی شدند که برای آن آمادگی و توان کافی نداشتند و همچنین اقدامی برای تقویت زیرساخت‌های نظامی انجام نداده بودند (Gelvin, 2005: 260). در پی وقوع جنگ شش روزه ایالات متحده قطعنامه ۲۴۲ سازمان ملل متحد را مورد تأیید قرار داد و آن را امضاء کرد. رئیس جمهوری بعدی ایالات متحده نیز برخی ابتکارات از جمله توافقات و پیمان‌ها با برخی از دولتهای عرب و سازمان آزادی‌بخش فلسطین^۱ را صورت داد تا ثبات و امنیت اسرائیل تضمین شود. برجسته‌ترین ابتکارات و اقدامات در این زمینه عبارت بودن از؛ توافق صلح اسرائیل و مصر در ۲۶ مارس ۱۹۷۹؛ بیانیه اصول توافقات دولت خودگردان (اسلو ۱)^۲ در ۱۳ سپتامبر ۱۹۹۳؛ صلح اردن و اسرائیل در ۲۶ اکتبر ۱۹۹۴؛ توافق انتقالی (اسلو ۲) در ۲۸ سپتامبر ۱۹۹۵. روابط اسرائیل و ایالات متحده به دهه‌های پیش بازمی‌گردد و تخمین زده

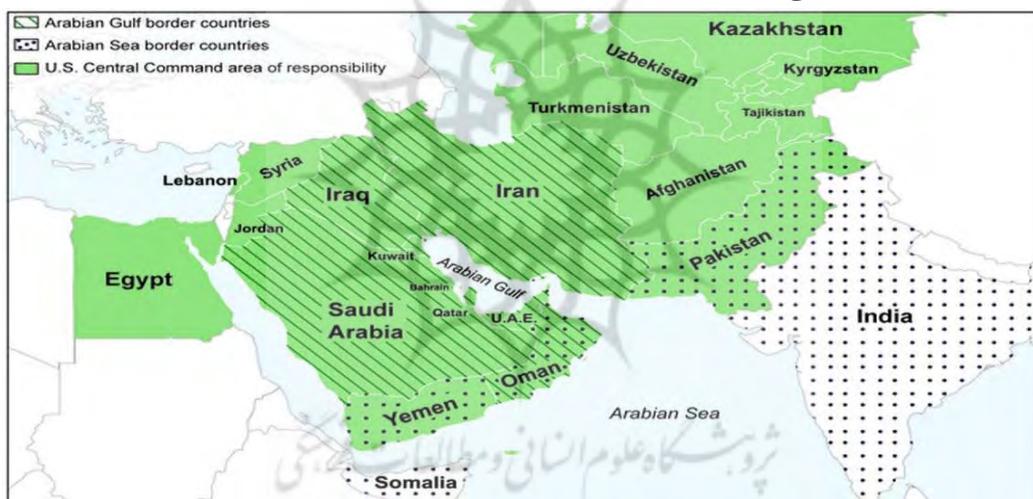
¹ Palestine Liberation Organization (PLO)

² Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements (Oslo I)

می‌شود که این روابط مجموعاً ۱۱۵ میلیارد دلار برای طرفین سود داشته است. این هزینه شامل کمک‌های نظامی، دیپلماتیک، سیاسی، اقتصادی و ... می‌شود که از سال ۱۹۴۹ صورت گرفته است. در اوج جنگ سرد اسرائیل توانست به عنوان متحد نزدیک ایالات متحده کار ویژه خود را در برابر جلوگیری از نفوذ کمونیزم و گسترش ناسیونالیسم عربی ایفا کند. به رغم تغییرات سیاسی فراوان در منطقه غرب آسیا در چند سال اخیر، اسرائیل همچنان به عنوان متحد شماره ۱ ایالات متحده در منطقه باقی مانده است و این کشور نقش یک سپر محافظ در برابر اسلامی سیاسی و گروه‌های تروریستی و افراطی بازی می‌کند. این مسئله منطقه باقی‌مانده از نخستین روزهای برقراری روابط دیپلماتیک ایالات متحده با اسرائیل است. به علاوه این کشور توانسته است از طریق نابودی برنامه‌های هسته‌ای عراق و سوریه نقش بسیار مهمی در تضعیف کشورهای متخاصم با ایالات متحده بازی کند و همچنین نقش چشمگیری در کاهش روند گسترش سلاح‌های کشتار جمعی ایفا نموده است. در حال حاضر ایالات متحده و اسرائیل از ابعاد متعدد و متفاوت دارای منافع مشترک و یکسانی با یکدیگر هستند (Eisenstadt and Pollock, 2012).

حفظ و نگهداری پایگاه‌های نظامی

سومین انگیزه ایالات متحده از حضور در خاورمیانه غرب آسیا، حفاظت و نگهداری از پایگاه‌های نظامی این کشور در این منطقه به ویژه کشورهای نفت‌خیز و عربی که در مسیر تجارت و نقاط فشاری قرار دارند که به سیاست‌های ایالات متحده اجازه می‌دهد نفوذ خود را در سراسر منطقه گسترش داده و اعمال کند، بوده است.

شکل ۷. محدوده عملیاتی سنتکام

(منبع: <http://www.gao.gov/products/GAO-15-45>)

چهار جزء خدماتی و یک فرماندهی یکپارچه‌ی تابعه تشکیل‌دهنده سنتکام آمریکا در خاورمیانه است. این چهار جزء عبارتنداز: نیروی دریایی ایالات متحده واحد خاورمیانه مستقر در بحرین، نیروی زمینی ایالات متحده واحد خاورمیانه مستقر در کویت، نیروی هوایی ایالات متحده واحد خاورمیانه مستقر در قطر، نیروی دریایی ایالات متحده واحد خاورمیانه مستقر در بحرین و فرماندهی عملیات ویژه ایالات متحده واحد خاورمیانه مستقر در قطر ("Military Exercises-Cttt rll C mnn33 3333").

به دنبال سقوط و فروپاشی اردوگاه سوسیالیزم، اتحاد جماهیر شوروی، در اوایل دهه ۱۹۹۰، عراق به عنوان یک تهدید جدید برای منافع ایالات متحده در خاورمیانه مطرح شد. پس از تهاجم عراق به کویت در دهه ۱۹۹۰ ایالات متحده شروع به ترغیب یک ائتلاف متشکل از ۳۰ کشور برای مقابله با این تهاجم کرد. در این عملیات سنتکام بیش از ۵۳۲۰۰۰ نیروی نظامی آمریکا را فرماندهی کرد. نیروی کلی ائتلاف در مجموع بیش از ۷۳۷۰۰۰ نفر بودند که با محدودیت ایالات متحده به این منطقه اعزام شده بودند. در سال ۱۹۹۱ در جنگ اول خلیج‌فارس آتش‌بس اعلام شد

اما تنش‌ها همچنان تا حدود ۱۰ سال بعد بین عراق و آمریکا وجود داشت (Index of U.S. Military Power 2015).

به دنبال فاجعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و حمله‌ی تروریستی، مأموریت و مسئولیت سنتکام به یک مرکز جهانی برای مبارزه با تروریزم تبدیل شد و در مناطقی مانند افغانستان و عراق و شاخ آفریقا مأموریت‌هایی را انجام داد. بهصورت مشخص در این زمان دولت جورج بوش در ایالات متحده بر این مسئله که رژیم عراق با بازرسان سازمان ملل در خصوص صلاح‌های کشتار جمعی و نابودی آن‌ها همکاری نمی‌کند پافشاری کرد و استدلال کرد که رژیم عراق حامی تروریزم است. درنتیجه‌ی این عوامل ایالات متحده در سال ۲۰۰۳ به عراق حمله نظامی کرد. در ابتدا ۱۵۰۰۰ نیروی نظامی به نیروهای ائتلاف پیوستند. این تعداد در سال ۲۰۰۷ به ۳۰۰۰۰ ۲۰۰۷ هزار افزایش پیدا کرد؛ اما درنهایت نیروهای نظامی آمریکایی که در عراق ماندند بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ هزار نفر بودند. تا سال ۲۰۱۱ نیروهای آمریکایی تغییری در عراق نداشتند و در دسامبر این سال نیروهای آفریقایی از عراق خارج شدند و حدود ۱۵۰ نفر تنها در مقر سفارت این کشور در بغداد باقی ماندند. در این زمان بیشتر نیروهای آمریکایی بر مقرها و اماکن نظامی این کشور در کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس مستقر شدند (5555 "iggtt tt ff ... ff litrrt dfffff").

در مجموع و بهصورت خلاصه، می‌توان گفت حضور نظامی و سیاسی آمریکا تا قبل از جنگ جهانی دوم در خاورمیانه و غرب آسیا محدود بوده است. باین حال در طول جنگ جهانی دوم ایالات متحده حضور نسبتاً کمرنگی را در کشورهایی مثل ایران، کویت، عربستان سعودی و بحرین داشته است. به دنبال تهاجم نظامی عراق به کویت در دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی ایالات متحده حضور نظامی خود را در خاورمیانه و بهصورت ویژه و خاص غرب آسیا افزایش داده و پایگاه‌های نظامی خود در کشورهای خلیج فارس را نیز توسعه داد. علاوه بر این ایالات متحده از طریق حضور نظامی خود در این منطقه تلاش کرده است تا دسترسی این‌ها به نفت را برای آمریکا و متحدینش فراهم کند، از ثبات و امنیت رژیم‌های متعدد خود در منطقه مطمئن شود، به بحران‌های خارجی و بین‌المللی پاسخ دهد، به مقابله با نیروهای تندرو و رادیکال و همچنین تروریست‌های اسلام‌گرا بپردازد که منافع ایالات متحده در خاورمیانه را در معرض تهدید قرار می‌دهند و درنهایت سیاست خارجی استراتژیک ایالات متحده را مورد حمایت قرار دهد.

حمایت و حفاظت از دولت‌های کلاینت^۱ و رژیم‌های دوست و متحد

حمایت از دولت‌های وابسته، کلاینت و رژیم‌های دوست و متحد در منطقه‌یکی از دلایل دیگر حضور ایالات متحده و خاورمیانه و غرب آسیا است. دولت‌های کلاینت به دولت‌هایی اطلاق می‌شود که از نظر دفاعی، تجاری و ... به کشورهای دیگری وابسته هستند (Collin, 1998: 50). راهنمای روابط بین‌المللی و دیپلماسی دولت‌های کلاینت را دولت‌هایی معرفی کرده است که از نظر اقتصادی، سیاسی و یا نظامی و یا هر سه بعد به دولت دیگری وابسته هستند، روابط آن‌ها دوجانبه بوده و عموماً یک‌طرف سود می‌برد و با تعهدات دوجانبه، اگرچه متفاوت، نیز همراه است. دولت‌های کلاینت اصولاً از نظر نظامی قوی هستند اما از نظر اقتصادی کشورهای ضعیفی محسوب می‌شوند. در طول جنگ سرد دولت‌هایی مثل کره جنوبی و اسرائیل کلاینت‌های ایالات متحده و عراق و سوریه کلاینت‌های اتحاد جماهیر شوروی محسوب می‌شدند (Fry, Goldstein, and Langhorne, 2002: 9).

در آغاز جنگ سرد دولت در خاورمیانه به دو اردوگاه مخصوص به‌خود و منحصر به‌فرد تقسیم شدند. در یک اردوگاه کشورهایی مثل مصر و سوریه ضمن حمایت از اتحاد جماهیر شوروی ایده‌های کمونیستی بین‌المللی را پذیرفتند. در طیف مقابل، کشورهایی مثل یونان، ترکیه و اسرائیل با حمایت از ایالات متحده ایده کاپیتالیزم و سبک آن را پذیرفتند. هردو بخش باین حال کمک‌های اقتصادی، نظامی و حمایت‌های دیپلماتیک هم از جانب مسکو و هم

^۱ Client-states

از جانب واشنگتن دریافت کردند. به علاوه، در برخی زمینه‌ها چند کشور توانستند از مهارت‌های دیپلماتیک خود برای جلب حمایت دو طرف استفاده کنند. مراقبت و حمایت از دولت‌های کلاینت یکی از سیاست‌های اساسی ایالات متحده در دهه‌های متتمادی بوده است. با این حال از زمانی که ایالات متحده منافع خارجی خود را بسط داده است، این کشور از سیستم بازسازی و مراقبت از رژیم‌هایی خاص و تلاش برای یافتن کلاینت‌های بیشتر برای اثرباری بهتر بر منافع خود استفاده کرده است (Sylvan and Majeski, 2003: 1-5).

در پی زوال قدرت اپراتوری‌های جهانی مانند عثمانی، بریتانیا و فرانسه در خاورمیانه و غرب آسیا کشورهای تازه استقلال یافته در این منطقه با دشواری‌های اقتصادی زیادی مواجهه شدند و نیازمند کمک‌های خارجی گردیدند. در طول رقابت جنگ سرد، ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی به دو رکن اصلی مساعدت‌های مالی تبدیل شدند. هردوی این کشورها به اهمیت این منطقه پی برد و برای حفاظت از منافع امنیت ملی خودشان سعی در بسط نفوذ خودشان داشتند. درنتیجه آن‌ها تلاش کردند روابط خودشان را با کشورهای منطقه تقویت کنند و یک رابطه مبتنی بر دولت‌های کلاینت با خودشان را ایجاد کنند. شکاف میان کشورهای منطقه به سرعت آشکار شد که در یکسو دولت‌های تحت حمایت ایالات متحده بودند و در سوی دیگر دولت‌های وابسته به اتحاد جماهیر شوروی (Sarhan, 2017: 466).

پس از جنگ جهانی دوم ایالات متحده منافع و اهداف و علایق اتحاد جماهیر شوروی را شناسایی کرد و درنتیجه از طریق سیاست‌هایی مثل بازدارندگی، تقابل و مهار؛ از طریق ایجاد سازمان‌های دفاعی و اتحادها مانند پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در سال ۱۹۴۹، سازمان پیمان آسیای جنوب شرقی (سیتو) در سال ۱۹۴۵، متو در سال ۱۹۵۵ و سنتو در سال ۱۹۵۹ و همچنین دنبال کردن توافق‌های نظامی، پیمان‌های متقابل و دوستانه تلاش کرد توسعه‌طلبی شوروی را محدود کند (Sarhan, 2017: 466). از اوایل دهه‌ی ۱۹۴۰ ایالات متحده متعهد شده است که کمک‌های اقتصادی، نظامی و همکاری‌های دفاعی را به چند کشور در خاورمیانه و غرب آسیا برای حفاظت از امنیت ملی و منابع استراتژیک خود ارائه نماید. به صورت ویژه کشورهای زیر به دولت‌های کلاینت ایالات متحده در اواسط دهه‌ی ۱۹۴۰ تبدیل شدند که عبارت‌اند از: عربستان سعودی (۱۹۴۵)، یونان و ترکیه (۱۹۴۷)، اسرائیل (۱۹۴۸)، ایران (۱۹۵۳)، پاکستان (۱۹۵۴)، لبنان (۱۹۷۵)، اردن (۱۹۶۳)، تونس (۱۹۷۴)، مصر (۱۹۷۶)، کوبت؛ بحرین؛ و عمان (Sylvan and Majeski, 2003: 1-5). این روابط کلاینت محور با ایالات متحده در منطقه خاورمیانه موجب دستاوردهای موقتی‌آمیز در حفاظت از منافع آمریکا و متحداش در منطقه شد. با این حال در این فرایند یکسری روابط ناپایدار و نامتوازن بین ایالات متحده و کشورهای منطقه‌ای وجود داشته است. این روابط ناپایدار و نامتوازن موجب شد که ایالات متحده بتواند دسترسی آسان و مناسبی بر ذخایر اثبات‌شده انرژی داشته باشد. این روابط همچنین موجب شد تا برای حضور نظامی و گسترش پایگاه‌های نظامی و تأسیسات تهاجمی ایالات متحده درهای مذاکره باز باشد. به صورت خاص همان‌طور که پیش از این نیز گفته شد در سال ۲۰۱۴ حدود ۳۵ هزار پرسنل نظامی ایالات متحده در خاورمیانه عملیات انجام دادند. با این حال تعداد دقیق آن‌ها به دلیل حمایت منطقه مشخص نیست (III I IIII II I MMMMMry rrr gggddd ddd).

سرانجام حمایت‌های اقتصادی، دیپلماتیک و نظامی به رژیم‌های دوست و متحد در منطقه ارائه شد. با این حال با پدید آمدن بهار عربی در سال ۲۰۱۱-۲۰۱۰ سیاست خارجی ایالات متحده در قبال رژیم‌های کلاینت تغییر کرد و به جای حمایت از رژیم‌ها به حمایت افراد روی آورد. این رویکرد در تقابل با سیاست‌های قبلی ایالات متحده در تونس، مصر، لیبی، سوریه، بحرین و یمن بود. این تعمیم به یک شمشیر دو لبه شباهت شد که ممکن است یک سردرگمی

طولانی مدت و آشتفتگی را در میان جمعیت داخلی در مورد حفظ رژیم‌های پیشین به وجود آورد (Sarhan, 2017: 467).

مبارزه با افراطگرایی، گروه‌های اسلامگرا و توربیستی

پنجمین انگیزه ایالات متحده از حضور در خاورمیانه و سیاست خارجی خود در قبال این منطقه مقابله و مبارزه با گروه‌های تندره اسلامگرا و توربیستی است. به دنبال تهاجم سال ۱۹۷۹ اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان، ایالات متحده آمریکا و متحداش این اقدام اتحاد جماهیر شوروی را محاکوم کردند. سپس ایالات متحده اقدامات متعددی را انجام داد که نیروهای شوروی را وادار به خروج از افغانستان کند. همان‌گونه که قبل‌گفته شد، پرزیدنت کارتر در بیانیه‌اش که در ۲۳ زانویه ۱۹۸۰ اعلام شد گفت هرگونه تلاش توسط نیروهای خارجی برای به کنترل گرفتن منطقه خلیج فارس، به عنوان یک تهاجم علیه منافع ایالات متحده در نظر گرفته خواهد شد و این مسئله موجب می‌شود که ایالات متحده با هر وسیله‌ای از جمله نیروی نظامی با این اقدام مقابله کند (Carter, 2001: 857). نتیجه مستقیم تهاجم (شوری به افغانستان) این بود که ایالات متحده، چین و کشورهای عربی به صورت آشکار و مخفی حمایت‌های مالی، نظامی، آموزشی و تبلیغاتی خود را به مجاهدین افغان ارائه کردند. تنها ایالات متحده از سال ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۲ مبلغ ۴.۵ میلیارد دلار را برای این مسئله اختصاص داد. مجموعاً مجاهدین از ایالات متحده کشورهای عربی و اروپایی ۱۰ میلیارد دلار کمک مالی دریافت کردند. عمدۀ این کمک‌های مالی برای مجاهدین افغان بود که بتوانند صلاح‌های کشنده‌ای مثل موشک‌انداز استینگر را بسازند که هدف آن ساقط کردن هواپیماها و بالگرد‌های شوروی بود. به دنبال بروز شورش‌ها و درگیری‌های پس از خروج شوروی از افغانستان، این سلاح‌ها به دست نسل بعدی مجاهدین افغان، یعنی طالبان افتاد (Rashid, 2001: 13-18). در اوایل دهه‌ی ۹۰ شوروی‌های مجاهد افغان، طالبان را شکل دادند که مخالف اشغال افغانستان توسط شوروی بود. آمریکا و سازمان اطلاعات مرکزی این کشور (CIA) و سازمان هم‌قطار پاکستانی، اداره‌ی اطلاعات پاکستان (ISI)، به صورت مخفیانه از این گروه حمایت کردند (Laub, 2014). درنتیجه این جنگ، اتحاد جماهیر شوروی میلیاردها دلار را از دست داد که سرانجام منجر به فروپاشی اقتصادی و سیاسی اتحاد جماهیر شوروی در اوایل دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی شد. سپس طالبان به عنوان یکی از قدرتمندترین جناح‌های اسلامی در افغانستان در اوایل دهه‌ی ۱۹۹۰ ظاهر شد. طالبان توانست از سال ۱۹۹۶ تا سال ۲۰۰۱ افغانستان را تحت کنترل خود درآورد. رژیم طالبان یک رژیم منزوی بود که به صورت بین‌المللی مورد شناسایی قرار نگرفت و تنها چند کشور مثل پاکستان، عربستان و امارات متحده عربی این رژیم را مورد شناسایی قرار دادند. در اواخر دهه‌ی ۹۰ میلادی شورای امنیت سازمان ملل متحد دو قطعنامه را تصویب کرد؛ یکی از طالبان درخواست می‌کرد تا بدرفتاری نسبت به زنان را متوقف کند و دیگری تحریم‌هایی را علیه رژیم طالبان برای محدود کردن این گروه و رهبران القاعده وضع کرد. در سال ۱۹۹۸ القاعده مسئول هدف قرار دادن سفارت آمریکا در شرق آفریقا شناخته شد. درنتیجه ایالات متحده رژیم طالبان را به ایجاد یک محیط امن برای القاعده و رهبران اسامه بن‌لادن متهم کرد (Laub, 2014).

در پی وقوع حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ایالات متحده جنگ جهانی علیه تروریزم را اعلام کرد. دولت جورج بوش انگشت اتهام را به سمت القاعده و طالبان که نیروی القاعده را پناه داده بودند گرفت. علاوه بر این، دولت بوش چند کشور از جمله ایران، عراق و سوریه را به حمایت و پشتیبانی از تروریزم متهم کرد. در این راستا، پرزیدنت بوش اعلام کرد؛ ایران و سوریه به مخفی کردن و پناه دادن به تروریست‌ها ادامه می‌دهند. دولت ایالات متحده ایران و سوریه را در لیست کشورهای حامی تروریزم قرار داد که علت آن به حمایت آن‌ها از گروه‌های نظامی فلسطینی مانند حماس و جهاد اسلامی بازمی‌گشت (Bush 2003a).

در هفتم اکتبر ۲۰۰۱ ایالات متحده به همراه بریتانیا و کشورهای عضو ناتو عملیات نظامی خود را با عنوان عملیات آزادی پایدار آغاز کرد. این مأموریت به منظور حمله به افغانستان و ساقط کردن طالبان برای مخفی کردن اسامه بن لادن رهبر القاعده به طرح ریزی و عملیات تروریستی ۱۱ سپتامبر متهم شده بود، انجام شد.

در ۲۸ دسامبر ۲۰۱۴، باراک اوباما و وزیر دفاع، وی در بیانیه‌ای مشترک پایان جنگ در افغانستان را اعلام کردند. اوباما اعلام کرد اگر به این بیانیه پایان طولانی‌ترین اقدام و حضور نظامی ایالات متحده در تاریخش را اعلام می‌کند؛ اما هنوز کارهای زیادی برای مبارزه با تروریزم و مأموریت ما در افغانستان باید انجام شود ("Obama, Hagel Mark 44444").

در پی واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، مبارزه با تروریزم به نگرانی اصلی در سیاست خارجی ایالات متحده تبدیل شد. متقابلاً ایالات متحده علیه چند گروه اسلام‌گرا وارد عمل شد که اکثریت آن‌ها گروه‌های سنی مذهب از قبیل الشباب در سومالی، طالبان در افغانستان، القاعده در افغانستان و عراق، دولت اسلامی عراق و شام (داعش) در عراق بودند. این اقدامات به منظور حمایت و حفاظت از منافع ایالات متحده در سراسر جهان بودند. ایالات متحده همچنان مقاعد است که این گروه‌های اسلامی تفاسیر رادیکالی و افراط‌گرایانه‌ای را از اسلام ارائه می‌نمایند که به صورت قابل توجهی در تضاد با غرب است. به علاوه ایالات متحده اعتقاد دارد این گروه‌های تروریستی تهدیدات قابل توجه و بزرگی را برای ایالات متحده، متحداش و ثبات کل منطقه از نظر امنیتی ایجاد می‌کنند (Sarhan, 2017: 469).

پس از تهاجم سال ۲۰۰۱ به افغانستان دولت جورج بوش اعلام کرد که عراق به حمایت از تروریزم می‌پردازد. جورج بوش اعلام کرد شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد رژیم بعث عراق با القاعده ارتباط دارد و همچنین افرادی از سازمان اطلاعات عراق در سودان با اسامه بن لادن دیدار داشته‌اند (Milbank, 2004). در فوریه ۲۰۰۳ دولت جورج بوش استراتژی مبارزه با تروریزم خود را ایجاد و توسعه داد که به منظور مبارزه با تروریزم در سراسر جهان بود. این طرح جامع شامل استراتژی‌هایی مبنی بر شکست تروریزم و سازمان‌های تروریستی بود. همچنین این طرح تلاش می‌کرد تا حمایت و پشتیبانی از تروریزم را قطع کند اثرگذاری رسانه‌ای - اجتماعی آن‌ها را نیز کاهش دهد. این طرح تلاش می‌کرد امنیت شهروندان آمریکایی را نیز تضمین کند ("Comttt rratggy frr Terrorimm 44444"). در ۱۹ مارس ۲۰۰۳ ایالات متحده به عراق حمله کرد و رژیم صدام حسین سرنگون شد. دولت بوش عراق را به نقض حقوق بشر، تلاش برای ساخت و انبار کردن تسليحات شیمیایی و کشتار جمعی و پناه دادن به رهبران تروریست‌ها متهم کرد. علاوه بر این، مقامات آمریکایی ادعا کردند که رژیم صدام حسین تمام منطقه خاورمیانه را بی‌ثبات می‌کرد. در طول آگوست و سپتامبر ۲۰۱۴ ایالات متحده یک ائتلاف بین‌المللی را برای مقابله با داعش ایجاد کرد. در ۲۳ سپتامبر ۲۰۱۴ ایالات متحده و چند کشور شامل دولت‌های عربی (بحرين، اردن، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده عربی) حملات هوایی خود را علیه داعش در سوریه آغاز کردند تا ضمن از بین بردن توان نظامی داعش مناطق اشغالی را نیز باز پس بگیرند (Fantz and Pearson, 2015).

بنابراین می‌توان یکی از دلایل حضور ایالات متحده در خاورمیانه را نگرانی و دغدغه‌ی این کشور از ظهور و یا بازتولید توان گروه‌های افراطی اسلام‌گرا و تروریستی داشت. از دید ایالات متحده فاجعه وقتی کامل می‌شود که تروریست‌ها کنترل سلاح‌های کشتار جمعی را نیز به دست بگیرند. این مسئله می‌تواند یک تهدید واقعی برای منافع امنیتی و ملی ایالات متحده، برای تمام خاورمیانه و حتی بی‌ثبات‌سازی جهان باشد.

فعالیت‌های دیپلماتیک و سیاسی

ایالات متحده به دنبال اهداف و انگیزه‌هایی که پیش از این ذکر شد تلاش کرده است حضور خود را در خاورمیانه و غرب آسیا تقویت کند. در این راستا این کشور تلاش کرده است تا حضور خود را در ابعاد سیاسی - دیپلماتیک،

نظامی، پراکسی‌ها و اقتصادی تقویت کند. در حوزه‌ی سیاسی و دیپلماتیک، انعقاد پیمان‌های همکاری دوچاره، حضور در کنفرانس‌ها و رویدادهای مرتبط، تلاش برای حل مسئله فلسطین و اسرائیل و ... را می‌توان نام برد. در این بخش حضور سیاسی - دیپلماتیک ایالات متحده در غرب آسیا مورد بررسی قرار می‌گیرد. حضور سیاسی و دیپلماتیک ایالات متحده ممکن است مبتنی بر همکاری یا تقابل مورد بررسی قرار گیرد. در این بخش منظور از حضور سیاسی و دیپلماتیک ایالات متحده صرفاً مراکز دیپلماتیک و کنسولی نیست؛ بلکه کلیه اقداماتی و رویکردهایی را در بر می‌گیرد که ایالات متحده در باب مسائل غرب آسیا اتخاذ کرده است.

نام کشور	خلاصه فعالیت‌های دیپلماتیک و سیاسی ایالات متحده
عراق	<p>ایالات متحده از زمان تأسیس پادشاهی کشور عراق و از دوره انزوا گرایی همواره تلاش نموده است سطح روابط سیاسی و دیپلماتیک خود را با این کشور در سطح مناسب و قابل قبولی که بتواند مبنای این کشور را تأمین نماید دارد. پس از تهاجم نظامی عراق به کویت روابط سیاسی و دیپلماتیک این کشور با عراق از وضعیت مبتنی بر همکاری به وضعیت دیپلماتیک تحریم و مقابله و فشار تغییر یافت. دولت ایالات متحده در یک فعالیت دیپلماتیک دیگر علیه عراق در شورای امنیت اعلام کرد که عراق در ۴ اکتبر ۱۹۶۳ ضمن شناسایی رسمی کویت مرازهای خود را با این کشور را نیز به رسمیت شناخته و باید به این تعهد عمل نماید (آقایی، ۱۳۷۵: ۳۶۲). ایالات متحده همچنین تلاش کرد تا از طریق کودتا در درون حزب بعث صدام را سرنگون کند که به دلیل تسلط صدام بر این طرح موقوفیت‌آمیز نبود. پس از دوره‌ی جوچ بوش و با روی کار آمدن بیل کلینتون دموکرات، رویکرد مهار دوچاره^۱ در دستور کار سیاست ایالات متحده نسبت به عراق قرار گرفت. رویکرد سیاسی دولت کلینتون نسبت به عراق دو بعد داشت. نخست که از آن به عنوان موضع عقب‌گرد یاد می‌شود طرح حمایت از گروه‌های عراقی مخالف صدام برای سرنگونی رژیم بعثت بود و دوم رویکرد مهار دوچاره بود که مورد پذیرش دموکرات‌های حاکم بر کاخ سفید قرار گرفت. هدف اصلی این رویکرد در دولت بیل کلینتون تضعیف ایران و عراق و کاهش توان نبردها و چنین‌های اسلامی در منطقه بود (متقی، ۱۳۷۳: ۶۱۸). پس از حادثه ۱۱ سپتامبر رویکرد سیاسی و دیپلماتیک ایالات متحده مبتنی بر تغییر رژیم بود که پس از حمله نظامی سال ۲۰۰۳ این کشور تلاش کرد تا ضمن ایجاد یک دوره انتقالی حکومتی متعادل را در عراق روی کار آورد. رویکرد کلی و دیپلماتیک ایالات متحده در حال حاضر مبتنی بر حمایت از این کشور و افزایش پیوندهای دیپلماتیک و سیاسی است؛ زیرا به اعتقاد ایالات متحده فقدان نفوذ سیاسی - دیپلماتیک این کشور در عراق می‌تواند منجر به افزایش نفوذ ایران در این کشور شود.</p>
سوریه	<p>رویکرد کلی سیاسی ایالات متحده در مقابل سوریه این بوده است که از سال ۱۹۷۹ این کشور را در لیست دولت‌های حامی تروریزم قرار داده است. ایالات متحده حضور گروه‌های فلسطینی در سوریه را دلیلی بر حمایت این کشور از تروریزم می‌داند. گروه‌های مانند حماس، جهاد اسلامی فلسطین، جبهه مردمی برای آزادی فلسطین و ... از زمرة این گروه‌ها هستند و در سال ۲۰۱۰ ایالات متحده سوریه را با ادعای خود مبنی بر قرار دادن موشک‌های اسکار در اختیار نیروهای حزب الله در لبنان محکوم کرد (<i>COUNTRY REPORTS ON TERRORISM 2009, 2010</i>) ایالات متحده همچنین سوریه را به دلیل ایجاد تسهیلات برای جنگ جویان القاعده در عراق مورد سرزنش قرار داده است. بین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ این ترور از مرز سوریه به عراق بهشدت افزایش یافته بود. همان‌گونه که ایالات متحده عراق را به بهانه حمایت از تروریزم هدف تحریم‌های اقتصادی خود قرار داد، دولت سوریه نیز در این زمینه به سرنوشتی مشابه عراق دچار شد. بنابراین بهصورت کلی می‌توان گفت دیپلماتیک و حضور سیاسی ایالات متحده در برابر سوریه به عنوان یک کشور در گرافیای غرب آسیا، مبتنی بر دیپلماتیک تحریم و فشار بوده است.</p>
اردن	<p>برخلاف حضور سیاسی و دیپلماتیک ایالات متحده در دو کشور عراق و سوریه که پر نوسان و گاهی تشنج بوده است، روابط این کشور با اردن دیگر کشور غرب آسیا روابط بائیات و خوبی بوده است؛ بهنحوی که از سال ۱۹۹۶ ایالات متحده اردن را در زمرة متحدان غیر ناتوی^۲ خود قرار داده است. روابط این دو کشور به حدود ۴ دهه برمی‌گردد. سیاست کلی ایالات متحده در مقابل این کشور این بوده است که اردن را در جهت تقویت نقش منطقه‌ای برای صلح، ثبات و مبانه‌روی مورده حمایت قرار دهد؛ بنابراین در کنار همکاری‌های سیاسی، نظامی و اقتصادی ایالات متحده تلاش کرده است تا اردن را در زمینه ثبات و توسعه و پیشرفت یاری کند (<i>U.S. Relations With Jordan, 2014</i>) بهصورت کلی می‌توان حضور سیاسی - دیپلماتیک ایالات متحده در اردن را از نوع حمایت‌گرایانه و تقویتی در راستای منافع دوچاره ارزیابی کرد. ایالات متحده معتقد است اردن شریکی بسیار نزدیک و قابل احترام برای این کشور است.</p>
لبنان	<p>بنان از دیگر کشورهای منطقه غرب آسیا است که مورد توجه ایالات متحده قرار دارد. روابط دو کشور در سال ۱۹۴۲ باز می‌گردد که ایالات متحده دیپلمات خود به نام جورج وادورث^۳ را به این کشور به عنوان یک مأمور دیپلماتیک و یک کنسول به این کشور اعزام کرد. در سال ۱۹۴۴ با اعلام استقلال لبنان ایالات متحده این کشور را به رسمیت شناخت و وادورث که پیش از این به عنوان کنسول در این منطقه انجام وظیفه می‌کرد به عنوان سفیر ایالات متحده در لبنان منصوب شد ("ز. د."، <i>U.S. ee 00000W Wth Lebanon</i>). ایالات متحده در صدد حفظ پیوندهای سنتی خود با لبنان است و تلاش می‌کند تا استقلال، حاکمیت، وحدت ملی و یکپارچگی سرزمینی این کشور را حفظ و تقویت کند. ایالات متحده در کنار جامعه بین‌المللی از اجرای کامل قطعنامه ۱۵۵۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد که شامل خلع سلاح همه گروه‌های نظامی و شبه‌نظامی در لبنان بود، حمایت می‌کند و هدف اصلی این کشور توسعه و تقویت نیروی نظامی ملی لبنان است (<i>Resolution 1559 "2004"</i>). از دید دولتمردان ایالات متحده ثبات، صلح و آرامش لبنان می‌تواند یک سهم مهم در صلح خاورمیانه</p>

¹ Dual containment

² Major non-NATO ally

³ George Wadsworth

داشته باشد. ازین رو می توان لبان را در حوزه منافع منطقه‌ای ایالات متحده تعریف کرد که این کشور توجهی خاص را به آن مبذول داشته است. این توجه را می توان در سه دسته کمک‌های اقتصادی اجتماعی، سیاسی-نظامی و علمی و پژوهشی دانست که نشان از اهمیت خاص لبان در استراتژی‌های منطقه‌ای ایالات متحده در غرب آسیا دارد (Leanon, Wtth n.d.).

اسرائیل بازترین نمود حضور سیاسی و دیپلماتیک ایالات متحده در غرب آسیا پیوندهای عمیق و نزدیک این کشور با اسرائیل است. ایالات متحده و اسرائیل هر دو به دلایل مختلف دارای همگرایی فراینده و غیرقابل انکاری در مسائل خاورمیانه هستند. ایالات متحده همواره اعلام کرده است رویکرد اصلی خود را حفاظت از امنیت و حاکمیت اسرائیل قرار داده است. اسرائیل نیز به دلیل قرار گرفتن در یک محیط پر تنش و همچنین به واسطه وجود دولتها و کشورهای مתחاصم در اطراف خود نیاز مبرمی به مساعدت‌ها و حمایت‌های ایالات متحده دارد. علاوه بر حمایت‌هایی که ایالات متحده نسبت به خود اسرائیل ارائه می‌نماید، این کشور تلاش نموده است روابط اسرائیل را با برخی کشورهای منطقه از جمله مصر، لبنان و اردن بهمود بخشد و از بروز مناقشه‌های اسرائیل با برخی کشورها از جمله سوریه و ایران جلوگیری کند (Brown and Little, 2003).

روابط مستحکم و منسجم دو کشور از اولویت اساسی ایالات متحده که همدردی و همگرایی با یهودیان در مورد رویکرد سرمایه‌گذاری فلسطین است نشاءت می‌گیرد. علاوه بر این، حمایت‌های آمریکا از اسرائیل به این دلیل است که منافع ایالات متحده در خاورمیانه و غرب آسیا نیاز به وجود یک دولت همگرا و شریک قابل اعتماد دارد و اسرائیل نشان داده است که متوجه وفادار و قابل اعتماد ایالات متحده در طول تاریخ سیاسی خود بوده است. از این منظر می‌توان اسرائیل را یک سکه دوره برای ایالات متحده در نظر گرفت. در حالی که از یکسو آمریکا نیاز به وجود یک شریک قابل اعتماد و برای حفظ منافع خود در خاورمیانه دارد، اسرائیل نیز برای تداوم حیات سیاسی خود واستنگ شدیدی به کمک‌ها، مساعدت‌ها و حمایت‌های ایالات متحده در ابعاد مختلف دارد.

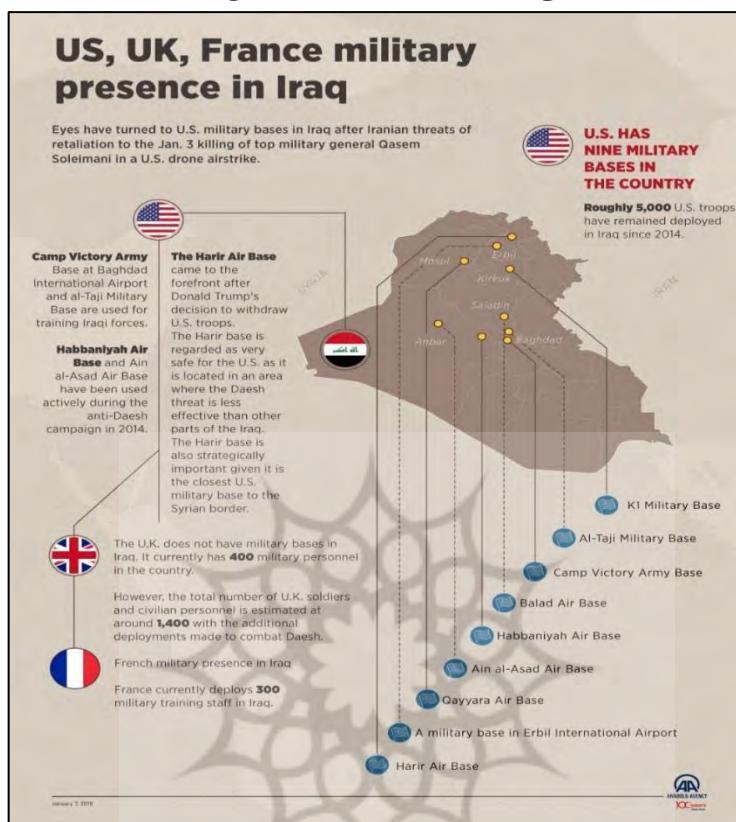
حضور نظامی

مهمترین بعد حضور ایالات متحده در غرب آسیا حضور فیزیکی و نظامی این کشور است. هرچند فعالیت‌های سیاسی و دیپلماتیک این کشور در راستای اهداف خاص و راهبردی تنظیم شده است که آمریکا به دنبال محقق آن‌هاست؛ اما نیروهای نظامی این کشور در منطقه غرب آسیا مهمترین جنبه تضمین پیگیری و تحقق این اهداف است. براین اساس در این پژوهش تلاش خواهد شد تا به صورت اجمالی به حضور نظامی نیروهای آمریکایی، تعداد پایگاه‌های نظامی، ویژگی‌ها و کیفیت‌های آن‌ها بپردازیم.

پیش از این گفته شد که راهبردهای ایالات متحده در قبال منطقه غرب آسیا از ابتدای تلاش این کشور برای ایجاد پیوندهای سیاسی و دیپلماتیک روندهای متفاوتی را تجربه کرده است. در حالی که تا پیش از جنگ جهانی دوم ایالات متحده به دلایل مختلف حضور چشمگیری را در تحولات و منطقه خاورمیانه و غرب آسیا نداشته است، پس از دوران جنگ به دلایل متعدد که مهم‌ترین آن راهبرد جلوگیری از نفوذ و گسترش کمونیزم و مهار توسعه طلبی اتحاد جماهیر شوروی بود، این کشور نفوذ و حضور خود را در غرب آسیا افزایش داده است. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی تا سال ۲۰۰۱ نیز دینامیک‌های درونی غرب آسیا موجب شد ایالات متحده به شدت بر حضور و مداخله خود در این منطقه بیفزاید که بازترین جلوه آن جنگ سال ۲۰۰۳ علیه عراق و سرنگونی رژیم بعث عراق بود. در حقیقت در این دوره که به دنبال وقوع حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر به وجود آمد گفتمان مبارزه جهانی با تروریزم به اصلی‌ترین انگیزه حضور ایالات متحده در غرب آسیا تبدیل شده است.

از سال ۲۰۱۱ به این سو تحولات بهار عربی و سپس ظهور گروههای تروریستی از جمله داعش در کنار درخواست دولت عراق از آمریکا برای مداخله جهت جلوگیری از سقوط بغداد موجب تداوم حضور نظامی این کشور در غرب آسیا شده است. با این حال، حضور روسیه در سوریه و حمایت این کشور از حکومت اسد نیز موجب افزایش نگرانی‌های ایالات متحده در غرب آسیا شده است. دسترسی روس‌ها به سواحل مدیترانه که دروازه جنوبی ناتو محسوب می‌شود علاوه بر اینکه می‌تواند از فشار وارد به روس‌ها در اروپای شرقی و بالтик بکاهد، منجر به آسیب‌پذیری بیشتر غرب و اروپا در برابر روس‌ها خواهد بود؛ بنابراین، حضور نظامی در کنار حضور سیاسی و دیپلماتیک برای ایالات متحده می‌تواند به نوعی تضمین کننده منافع امنیتی این کشور در غرب آسیا باشد.

در حال حاضر و پس از ۱۷ سال از تهاجم سال ۲۰۰۳ به عراق ایالات متحده دارای ۹ پایگاه نظامی در کشور عراق است. اگرچه در سال ۲۰۱۱ آمریکا از شمار نیروهای نظامی خود در عراق کاست؛ اما این کشور حضور خود را در عراق از طریق تقویت پایگاه‌های نظامی افزایش داد. از سال ۲۰۱۴ که به درخواست دولت عراق، ایالات متحده در این کشور علیه داعش دست به ایجاد یک ائتلاف نظامی زد حدوداً ۵ هزار نیروی آمریکایی در عراق باقی مانده‌اند (Duz, 2020). شکل زیر نشان‌دهنده تعداد پایگاه‌های نظامی ایالات متحده در عراق تا تاریخ ۲۶ ژانویه ۲۰۲۰ است.

شکل ۸. پایگاه‌های نظامی ایالات متحده در عراق

(منبع: Duz, 2020)

حضور نظامی ایالات متحده در سوریه

مهم‌ترین پایگاه نظامی در سوریه که در اختیار نیروهای آمریکایی است التنف است. این پایگاه در استان حمص و در ۲۴ کیلومتری شهر التنف در بیابان‌های سوریه قرار دارد. این پایگاه در امتداد جاده حیاتی M2 بغداد-دمشق واقع شده است و از این نظر دارای یک موقعیت راهبردی است. این پایگاه از سال ۲۰۱۴ و پس از دخالت آمریکا در جنگ داخلی سوریه در اختیار این کشور قرار گرفت. از این پایگاه حملاتی علیه اهدافی در نقاط مختلف سوریه و عراق صورت گرفته است که عمدهاً مربوط به گروه تروریستی داعش بود. حضور ایالات متحده موجب نارضایتی روس‌ها و دولت سوریه شده است. پس از اعلام خروج نیروهای آمریکایی از سوریه مشاور امنیت ملی وقت دولت ایالات متحده، جان بولتون، اظهار داشت این پایگاه همچنان برای مقابله با نفوذ ایران در اختیار نیروهای آمریکایی باقی خواهد ماند.

اردن

برخلاف دو کشور سوریه و عراق که حضور نظامی ایالات متحده با چالش‌های زیادی همراه بوده است، حضور این کشور در اردن بدون چالش و در درجه جدی بوده است. پس از شدت گرفتن بحران سوریه و اتهام به رژیم اسد در استفاده از صلاحهای شیمیایی چند هزار نفر از نیروهای آمریکایی برای تقویت نقش خود در سوریه و تمرین‌های آموزشی وارد کشور همسایه سوریه و اردن شدند. این حضور علاوه بر این نمایش قدرت تهاجمی ایالات متحده است؛

زیرا در حالی که نیروهای این کشور در مرز زمینی سوریه مستقر هستند؛ نواها و ناوچه‌های جنگی ایالات متحده در مدیترانه نیز قابلیت هدف قرار دادن اهدافی را در سوریه دارا هستند. علاوه بر این نیروهای نظامی اردن و ایالات متحده در تمرین‌های نظامی مشترکی با یکدیگر شرکت کرده‌اند. در این تمرین‌ها سناریوهای متعددی از جمله حمله به دشمن فرضی؛ استفاده از بم‌افکن‌های آمریکا و ... تمرین می‌شوند.

اسرائیل

حضور نظامی ایالات متحده در اسرائیل نیز بسیار برجسته و اثرگذار است. هرچند این حضور مانند حضور آمریکا در عراق و سوریه نیست اما ایالات متحده تلاش کرده است روابط نظامی خود با اسرائیل را در سطح بسیار بالا و نزدیکی تقویت کند. همکاری‌های نظامی اسرائیل و آمریکا در سه محور فروش تسليحات نظامی، حمایت‌های مالی نظامی و تجهیزات نظامی مورد استفاده در اسرائیل قابل ارزیابی است. همکاری‌های مشترک دو کشور در پروژه‌های تسليحاتی مانند تانک مرکاوا، توسعه جنگنده F-35 و هواپیمای حمله زمینی IAI لاوی صورت گرفته است. این دو کشور در عملیات‌های تمرینی مشترکی نیز با یکدیگر همکاری داشته‌اند که رزمایش جونیپر کبرا یکی از آن‌هاست. به علاوه حیفا به عنوان یک شهر بندری در اسرائیل محل ناوگان ششم یا ناوگان اروپایی نیروی دریایی ایالات متحده است. این دو کشور همچنین در زمینه عملیات‌های ضد تروریستی با یکدیگر همکاری‌های نزدیکی داشته‌اند. علاوه بر این ایالات متحده تجهیزات نظامی خود را در اسرائیل اثبات می‌کند و پس از اشغال عراق این کشور نیز محل اثبات تجهیزات نظامی آمریکایی بوده است. در حال حاضر تنها پایگاه آمریکایی در اسرائیل AN/TPY-2 یا سامانه هشدار موشکی است که به نام سامانه راداری دیمونا شناخته می‌شود.

گروههای مورد حمایت ایالات متحده در خاورمیانه

ایالات متحده علاوه بر فعالیت‌های سیاسی و دیپلماتیک خود حول محور موضوعات غرب آسیا و خاورمیانه، در کنار حضور نظامی و افزایش توان عملیاتی خود تلاش کرده است تا ضمن حمایت، تقویت و پشتیبانی از برخی از گروه‌ها و جریان‌ها در منطقه اهداف و منافع خود را پیگیری نماید. این گروه‌های نیابتی علاوه بر اینکه قادرند در کشورهایی که روابط صمیمانه‌ای با ایالات متحده ندارند به عنوان اهرم فشاری بر حکومت‌ها عمل کنند، همچنین آن‌ها قادرند با گروه‌های مخالف ایالات متحده نیز پیکار کنند. این گروه‌ها بازوی عملیاتی ایالات متحده در برابر توسعه طلبی ایرانی‌ها و روس‌ها محسوب می‌شوند. یکی از گروه‌های متحده و نیابتی ایالات متحده در غرب آسیا نیروهای دموکراتیک سوریه هستند که در جنگ داخلی این کشور (سوریه) نقش بسیار فعال و مهمی ایفا می‌کنند. به صورت کلی به نظر می‌رسد ایالات متحده روی کردها و نیروهای کردی حساب و بیشه‌ای باز کرده است. این گروه معارض سوری از شبه نظامیان کرد، عرب، ترکمن، آشوری، ارمنی و تعداد بسیار محدودی از چچنی‌ها تشکیل شده است (“Armenian”). این گروه که توسط یگان مدافعان خلق در زمینه ”9999 ee,” ”gggtt rrss mmmme to ‘Figtt rrr eetrtt ors ff Gnniii ee,”” نظامی هدایت و راهبری می‌شود به عنوان یک گروه کردی شناخته می‌شود. این گروه هدف اصلی خود را مبارزه برای ایجاد یک حکومت سکولار و متکثر در سوریه عنوان کرده است. در دسامبر ۲۰۱۶ این گروه با اعلام حکومت خود مختار شرق و شمال شرق در سوریه موجودیت خود را به صورت رسمی اعلام کرد. این گروه عمدتاً با سه گروه داعش، القاعده و شبه نظامیان مورد حمایت ترکیه درگیر جنگ بوده است؛ اما تمرکز اصلی اش روی مبارزه با داعش بود (Syria Kurds Adopt Csss titt inn frr Autmmmaold dddddd Reggi””, 2016”).

در اکتبر سال ۲۰۱۵ ایالات متحده از طریق هواپیمای ترابری C-17 بیش از ۱۰۰ نوع جنگافزار و چهار تن تجهیزات و مهمات به سرزمین‌های تحت نفوذ این گروه ارسال کرد. در فوریه ۲۰۱۶ نیز نیروهای عملیات ویژه ارتش ایالات متحده در کنار نیروهای دموکراتیک سوریه در حمله الشدادی وارد عمل شدند (GUTMAN, 2015).

آمریکایی‌ها همچنین در کنار نیروهای دموکراتیک سوریه حملات متعددی را علیه اهداف داعش انجام دادند که موجب تضعیف داعش شد. در طول تهاجم نیروهای دموکراتیک سوریه به شمال رقه علیه داعش گزارش‌هایی وجود دارد که نشان می‌دهند نیروهای آمریکایی به صورت گستردۀ در این حملات با نیروهای دموکراتیک سوری همکاری داشته‌اند. علاوه بر این گروه، ایالات‌متّحده از برخی گروه‌های دیگر سوری نیز با عنوان گروه‌های میانه‌رو حمایت‌های متعددی به عمل آورده‌اند. (UTTTEssss ss s ilss frmmISIC Ciii thhWWWWWWWW).

هزینه‌های تسليحاتی و نظامی

ایالات‌متّحده با استفاده از اقتصاد بزرگ و توانمند خود توانسته است از طریق تخصیص منابع مالی گستردۀ اهداف خود را در خاورمیانه و غرب آسیا پیگیری نماید. برخی گزارش‌ها و بررسی‌ها نشان می‌دهند که ایالات‌متّحده از حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر تا سال ۲۰۱۹ رقمی حدود ۶.۴ تریلیون دلار صرف جنگ در خاورمیانه و غرب آسیا کرده است (Macias, 2019). این گزارش که در ۲۰ نوامبر ۲۰۱۴ منتشر شده است می‌افزاید این احتمال وجود دارد که ایالات‌متّحده در دهه‌های آینده نیز به این روند تخصیص مالی ادامه داده و یا حتی آن را نیز افزایش دهد. این هزینه‌ها به طرق مختلف صرف تقویت رژیم‌های دوست و متحد ایالات‌متّحده در منطقه مانند عربستان سعودی، بحرین، امارات متحده عربی، لبنان، اردن و اسرائیل شده است. علاوه بر این جنگ سال ۲۰۰۳ عراق که هزینه‌های کلانی در برداشت هزینه‌های بازسازی عراق را نیز به آمریکایی‌ها تحمیل کرد (Crawford, 2019). بخشی از این منابع مالی نیز صرف مقابله با توسعه‌طلبی‌های روسیه و افزایش نفوذ ایران در منطقه شده است. به علاوه، ایالات‌متّحده با حضور گستردۀ نظامی خود در کنار مخارج پرسنل نیازمند تخصیص منابع مالی گستردۀ به واحدها و سایر ابعاد حضور نظامی در غرب آسیا است.

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

در این پژوهش تلاش شد تا حضور ایالات‌متّحده در غرب آسیا تا امکان به صورت جامع و مانع مورد بررسی قرار گیرد. از آنجایی که برای شناخت راهبردها، علایق و سیر تکامل سیاست خارجی ایالات‌متّحده آمریکا نیاز به بررسی نقطه آغازین برقراری روابط سیاسی این کشور با منطقه غرب آسیا بود؛ لذا در ابتدا به نخستین گام‌های این کشور برای برقراری روابط سیاسی و اقتصادی با این منطقه پرداخته شد. غرب آسیا که امروزه محل تلاقی منافع چند کشور منطقه‌ای است، در روزگاری که ایالات‌متّحده تلاش خود را برای فتح باب مناسبات با این منطقه گشود زیر حاکمیت و فرمانروایی واحد به نام امپراتوری عثمانی بود. در این زمان که اواخر قرن ۱۸ میلادی و اوایل قرن ۱۹ را در بر می‌گیرد، ایالات‌متّحده تلاش کرد تا از طریق برقراری روابط اقتصادی و کنسولی برای خود جای پای مناسبی در منطقه پیدا کند. در همین دوره حضور قدرت‌های اروپایی مانند فرانسه و بریتانیا در غرب آسیا موجب شد که ایالات‌متّحده از توفیق زیادی در بهره‌برداری از این روابط نداشته باشد. به صورت کلی ایالات‌متّحده در این دوره رویکرد انزوا گرایی در سیاست خارجی را دنبال می‌کرد.

کلیه دولت‌های ایالات‌متّحده در این دوره رویکرد یکسان و مشابهی را در سیاست خارجی خود اتخاذ کردند. همان اندازه که ویگ‌ها و دموکرات‌جمهوری خواهان از رویکرد انزوا گرایی استقبال و پیروی کردند، به همان اندازه نیز جمهوری خواهان و دموکرات‌های بعدی نیز به این رویکرد پایبند بودند. با آغاز جنگ جهانی اول هرچند ایالات‌متّحده نفوذ خود را کم کم در این منطقه افزایش داد؛ اما هنوز زمان مناسب و شرایط مساعدی برای قدرت‌نمایی و هژمون شدن ایالات‌متّحده فراهم نشده بود. روابط امپراتوری عثمانی و آمریکا در این دوره بیشتر تحت تأثیر کشتار ارامنه و نسل‌کشی آنان بود که با پیگیری و نکوهش ایالات‌متّحده همراه بود. در این زمان ایالات‌متّحده حول سه محور تلاش می‌کرد تا نفوذ خود را در منطقه افزایش دهد که این سه محور عبارت بودند از؛ ۱) فعالیت‌های موسیونری، ۲) ایجاد و احداث نهادهای آموزشی و ۳) توسعه و گسترش پژوهشی مدرن در خاورمیانه و غرب آسیا. این اقدامات باعث شد

ایالات متحده نزد ملت‌ها و بومی‌های این منطقه از محبوبیت خارق‌العاده‌ای برخوردار شود؛ زیرا از یکسو ایالات متحده سابقه استعمار به سبک و سیاق فرانسه و بریتانیا را نداشت و از سوی دیگر در حال گسترش نهادهای سودمند و علمی بود.

در سال‌های پایانی جنگ جهانی اول شورش ترکان جوان در امپراتوری عثمانی آغاز شد که همزمان به سه سال آخر دولت دموکرات و درو ویلسون (۱۹۲۱-۱۹۱۸)، یک دوره کامل دولت‌هارن واردینگ (۱۹۲۱-۱۹۲۴) و چند ماه از دولت کولیج را شامل کی شود. در این دوره نیز ایالات متحده بدون توجه به مسائل در حال وقوع در محیط بین‌الملل همچنان از رویکرد انزوا گرایی پیروی کرده و در رویدادهای بین‌المللی دخالت نمی‌کند. در سال ۱۹۲۴ و در دولت کولیج امپراتوری عثمانی فروپاشید و سرزمین‌های این امپراتوری مانند عراق، سوریه، لبنان و ... تحت نظام قیومیت قرار گرفت. در همین دوره نخستین اقدامات برای در نظر گرفتن فلسطین به عنوان موطن یهودیان آغاز شد که بریتانیا طی درخواستی از رئیس جمهور ویلسون درخواست حمایت از این طرح را کرد. ویلسون در ابتدا با این طرح مخالفت و سپس تحت تأثیر اطرافیان این طرح را پذیرفت و آن را تأکید کرد و کنگره نیز پس از مدتی این طرح را به تأیید رسانید. این اقدام پرزیدنت ویلسون به صورت آشکارا با اعلامیه ۱۴ ماده‌ای وی و تأکید بر حق تعیین سرنوشت ملت‌ها در منافات بود.

در فاصله بین جنگ جهانی اول و دوم ایالات متحده توانست نسبت به دوره ماقبل نفوذ بیشتری در خاورمیانه به دست آورد اما هنوز بر اساس رویکرد انزوا گرایی کنش‌های رفتاری خود در خاورمیانه را جهت می‌داد. در این دوره ظاهراً ایالات متحده در حال آماده شدن برای برداشتن یک گام مهم و خیز عظیم در سیاست خارجی خود بوده است؛ هرچند هنوز قدرت‌های اروپایی به‌ویژه فرانسه و بریتانیا به ایالات متحده اجازه حضور فعال در خاورمیانه و غرب آسیا را نمی‌داده‌اند.

جنگ جهانی دوم از نظر اثرگذاری بر سیاست خارجی ایالات متحده و رفتار سیاست خارجی این شکور نقطه عطف محسوب می‌شود. حمله نیروهای ژاپنی به پرل هاربر موجب شد که ایالات متحده با کنار گذاشتن سیاست انزوا گرایی به صورت جدی وارد صحنه نبرد شود. تمرکز اصلی ایالات متحده بیشتر بر مناطقی مانند پاسیفیک و اروپا بود و بدین‌سان توجه کمتری نسبت به خاورمیانه و غرب آسیا مبذول می‌داشت. اگر حضور ایالات متحده در غرب آسیا پیش از این دوره محدود به روابط اقتصادی و برخی شئون دیپلماتیک و سیاسی بود در دوره پس از جنگ جهانی دوم به‌ویژه در دوره جنگ سرد ایالات متحده به‌شدت در مسائل جهانی، خاورمیانه و غرب آسیا درگیر شد.

بارزترین رویکرد و استراتژی ایالات متحده در این دوره دکترین دو ستونی نیکسون برای مقابله با نفوذ و توسعه کمونیزم و اتحاد جماهیر شوروی بوده است. این طرح که به دنبال خروج بریتانیا از خلیج‌فارس مطرح شد بر این اساس بود که مسئولیت حفظ امنیت و ثبات منطقه بر عهده کشورهای بومی منطقه گزارده شود. بر این اساس، دو ستون به نام‌های ستون مالی و نظامی ایجاد شدند. ستون مالی عربستان سعودی و ستون نظامی نیز ایران بود که به عنوان ژاندارم منطقه انتخاب شد. علاوه بر این، ایالات متحده کوشید تا از طریق ایجاد سازمان‌های منطقه‌ای و پیمان‌های چندملیتی بین متحдан محور خود را تقویت کند که پیمان‌های متوازن و سنتو از این موارد محسوب می‌شوند.

در طول جنگ سرد همچنین ایالات متحده تلاش کرد تا یک رابطه کلاینتی بین چند کشور متحد خود که توان نظامی بالایی داشتند برقرار کند. با وقوع انقلاب اسلامی در ایران ایالات متحده با چالش‌های متعدد و بیشتری دست به گریبان شد. بحران گروگان‌گیری و به دنبال آن شکست عملیات پنج‌جهه عقب در صحرای طبس به‌شدت وجهه ایالات متحده را در جهان خدشه‌دار کرد. جنگ ۸ ساله ایران و عراق نیز ایالات متحده را وضعیت دشوار منطقه‌ای قرار

داد؛ در حالی که آمریکا با حکومت انقلابی ایران دارای اصطکاک‌های متعددی بود، از سوی دیگر پیروزی عراق بر ایران نیز می‌توانست امنیت اسرائیل را در معرض مخاطره قرار دهد؛ بنابراین ایالات متحده تلاش می‌کرد تا ضمن ایجاد یک وضعیت متوازن از پیروزی هر یک از طرفین در این جنگ خودداری کند. با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران و اعلام آتش‌بس به نظر می‌رسید دوران باثبات و نسبتاً آرامی در غرب آسیا وجود خواهد داشت که حمله رژیم بعث عراق به کویت همگان را به شگفتی واداشت. اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور وقت ایران در چهارم اوت ۱۹۸۹ پیش‌بینی کرده بود که عراق تا سده بعدی دیگر به فکر راه اندختن جنگ نخواهد بود و پس از بروز بحران کویت صراحتاً اعلام کرد که اصلًاً به احتمال پیش آمدن جنگ فکر نمی‌کرده است (رمضانی، ۱۳۹۲: ۸۶). ایالات متحده برای مقابله با تجاوز عراق به کویت دست به تشکیل یک ائتلاف نظامی زد و تحت مجوز شورای امنیت به عراق حمله نظامی کرد. پس از آزادسازی کویت جامعه بین‌المللی به ویژه ایالات متحده آمریکا عراق را در تنگنای شدیدترین تحریم‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی قرار داد. در دوره کلینتون نیز سیاست مهار ایران و عراق ادامه یافت و تحریم‌های متعددی بر وضعیت دو کشور اثر گزار بود. نقطه عطف دیگر حضور ایالات متحده در غرب آسیا و خاورمیانه وقوع حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر بود. در سال ۲۰۰۱ و چند ماه پس از این رویداد ایالات متحده به افغانستان لشکرکشی کرده و طالبان را سرنگون کرد. در سال ۲۰۰۳ ایالات متحده با طرح این اتهام که رژیم بعث عراق در سودان با بن‌الان دیدار داشته است و طرح ریزی عملیات ۱۱ سپتامبر با همکاری عراق صورت گرفته به این کشور نیز حمله کرد. تهاجم سال ۲۰۰۳ (که منجر به سرنگونی رژیم بعث شد) موجب ایجاد یک دوره انتقالی بود که حضور ایالات متحده بیش از پیش در غرب آسیا و عرق شدت یافت. در این دوره گفتمان مبارزه جهانی با تروریزم جایگزین مهار کمونیزم در سیاست خارجی ایالات متحده شده بود. با وقوع بهار عربی و نازاری‌هایی که نهایتاً منجر به ظهور دولت اسلامی در عراق و شام (داعش) شد و با درخواست دولت عراق برای مداخله، ایالات متحده در سال ۲۰۱۴ در قالب یک ائتلاف بین‌المللی عملیات ضد تروریستی خود را علیه داعش آغاز کرد. در این دوره نیز مبارزه با گروه‌های تروریستی در اولویت نخست سیاست خارجی آمریکایی‌ها بود در حال حاضر نیست دولت جمهوری خواه دونالد ترامپ علیرغم اینکه در چند مورد به موضوع خروج نظامیان آمریکایی از خاورمیانه اشاره کرده است؛ اما هنوز چشم‌انداز نزدیک و روشنی برای خروج آمریکا از منطقه قابل تصور نیست. به صورت کلی در این بخش به این سؤالات پرداخته شد که آیا ماهیت حزبی و مشی احزایی که دولت را در آمریکا تشکیل داده‌اند موجب تغییری در رویکرد آن‌ها در باب منطقه غرب آسیا شده است یا خیر؟ سیاست خارجی ایالات متحده در غرب آسیا بیشتر نشأت گرفته از چیست؟ محورهای حضور ایالات متحده در غرب آسیا چگونه است و طیف‌های رفتاری این حضور به چه صورت قابل ارزیابی است؟ انگیزه‌های ایالات متحده در غرب آسیا چیست؟ چگونه می‌توانیم یک ارتباط منطقی میان تحولات منطقه‌ای و گفتمان سیاست خارجی در آمریکا برقرار کنیم؟ در پاسخ به سؤال نخست برسی این پژوهش نشان می‌دهد که ماهیت حزبی در سیاست خارجی ایالات متحده نسبت به غرب آسیا اثرگذاری قابل توجهی ندارد و همه دولتها در یک شرایط یکسان به یک‌گونه رفتار می‌کنند. در پاسخ به سؤال دوم می‌توان گفت سیاست خارجی ایالات متحده بیشتر ناشی از شرایط محیط بین‌الملل و پویایی‌های منطقه‌ای است. در پاسخ به سؤال سوم نیز می‌توان اظهار داشت ایالات متحده حضور خود را در سه بعد سیاسی و دیپلماتیک، بعد نظامی و گروه‌های نیابتی در منطقه ادامه داده است. مجموعاً رویکرد کلی ایالات متحده در غرب آسیا یا رویکرد تقویتی و حمایتی بوده (کشورهایی مثل اردن، اسرائیل) و یا رویکرد فشار و تهدید (ایران، رژیم بعث عراق و سوریه) بوده است. تمرکز اصلی ایالات متحده در زمینه متحدان غیردولتی و یا گروه‌های نیابتی بیشتر بر کردها متمرکز است. در سوریه نیروهای دموکراتیک سوری یا SDF مورد حمایت آمریکا هستند. برخی گروه‌های موسوم به میانه‌رو نیز از ایالات متحده کمک‌های مالی، تسليحاتی و ...

دریافت کردند. از نظر اقتصادی ایالات متحده از زمان حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر تاکنون رقمی معادل ۶.۴ تریلیون دلار در جنگ‌های خاورمیانه و غرب آسیا هزینه کرده است.

منابع

- “Armiii iii i tt erP Prmmee to ‘gggt eereetrtt oro of Gcccc id’”..... NN N...
<https://anfenglishmobile.com/rojava-syria/armenian-fighters-promise-to-fight-perpetrators-of-genocide-34533>.
- Brrrr rrrr r.. 33 3333 33 B::: yyriII Iroo ooooooigg Terrrr itt”””CNN.
<http://www.cnn.com/2003/US/07/21/bush.terror./>
- Crrter, Taa aa attr Dttt riee: ThirS Stato of thn nnnnn nn saag”””Ie eeee eeo of tee American Presidents, edited by J. Podell and S. Anzovin. Bronx, NY: The H.W. Wilson Company.
- Ceeeeee et ttt tt rrr rr rr Rgggaaa.. WWWWWllll ii ll Csss e w wwwwww rgggli i n tee ii ddIE Esstoo oooi go ooliyyt tt tss://frreigllll iyyooon/// us-withdrawal-power-struggle-middle-east-china-russia-iran./
- Collin, P. H. 1998. Dictionary of Government and Politics. 2nd ed. Chicago, IL: Fitzroy Dearborn Publishers.
- Crr sss mooo ooooooHIS SSSSS SSS tt iaaal Stratggy iN NNNN Rgginnnn nnmer frr tt ratggia and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/us-national-security-strategy-and-mena-region>.
- Crr sss mooo oooooo Hcc ccc cccllar rrr riggt... 00””” AA Muu uu f Statss all I r::: ii lity Spending, Modernization, and the Shifting Military Balance .n nnnrr frr tt rtgic III I IIrraatioll Studies. 2018. <https://www.csis.org/analysis/arab-gulf-states-and-iran-military-spending-modernization-and-shifting-military-balance>.
- COUNTRY REPORTS ON TERRORISM 2009. 2010. United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/141114.pdf>.
- CroooorNN &1 11 11111 Iuii tdd aaateg ggggggry Cttt s bbb bb bigtt iss ff oost-9/11 Wars trr gggY YY00000... 4 Trilli... s sss sUU Univrrity.
[https://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2019/US_Budgetary_Costs_of_Wars_November_2019.pdf?utm_source=Daily+on+Defense+\(2019+TEMPLATE\)_11/15/2019&utm_medium=email&utm_campaign=WEX_Daily+on+Defense&id=84648](https://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2019/US_Budgetary_Costs_of_Wars_November_2019.pdf?utm_source=Daily+on+Defense+(2019+TEMPLATE)_11/15/2019&utm_medium=email&utm_campaign=WEX_Daily+on+Defense&id=84648).
- Duz, Zehra Nur. SSSSS SSSSlitrry rr ssnnee ii Irii i t ttt tigtt ”””
<https://www.aa.com.tr/en/americas/us-military-presence-in-iraq-in-spotlight/1696285#>.
- ttt zA A dddd ddd dnnn2 WWWWWWWWWgggggg ggg t it t oo oo odtiBB Battle ggii nt ISICCC CN.
<http://www.cnn.com/2014/10/06/world/meast/isis-coalition-nations/index.html>.
- Gelvin, J. L. 2005. The Modern Middle East: A History. New York, NY: Oxford University Press.
- ZZZZZZZZZZZze Tll iaai i A Afgnnnittuu u uuuuul ee eeee egR Rll ati””””” uiuii l oo oo eign Relations. <http://www.cfr.org/afghanistan/taliban-afghanistan/p10551>.
- OOEEZC CT TDD“””””” ddIE Esst uuuuuity iii ll Criticll tU UUUUUU Errr tmmtt ff Defsss ..
<https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1829813/middle-east-security-still-critical-to-us/>
- MccissA Aaaaaa0 00AAA AAAriaa Hss pptt 4444444linn nn nn rs it t hM Mddle tttt sss ss sa iicc, ,,,, ,,,, ,,, yyy yyy”””CNBCt tt tp://wwwcCCCCCCC /9999/// us-spent-6point4-trillion-on-middle-east-wars-since-2001-study.html.
- ii lkkkkD D..... .. ends Assertions of Iraq-Al Qeedl ill ll ihhhhi.. W Wsii ggtss sss s.
<http://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/06/18/bush-defends-assertions-of-iraq-al-qaeda-relationship/8e601fe8-837e-423b-a38f-5f6bd7f0ac0a/>
- “ Military: Exercises-Cttt rll Cmmm”””””013. Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/ops/ex-centcom.htm>.

“Ntt innll Strtt ggy frr Cmmtt igg Terrorimm

<http://www.state.gov/documents/organization/60172.pdf>.

“Ommgg ggggaa rk rrr rr rrrr rrinn nn nnrigg eeeemmrr rrrrr rrrrr mment of Defense.

<https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/603860/>

Rashid, A. 2001. Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia. New Haven, CT: Yale University Press.

rrr nnnA AallAA AAA77777 777777 7tt ss ooreigi iiiii ii ddd tee ii ill s sss s””Onnn Juuraal ff Political Science 7: 454–72.

“yyriK Kurdd ddddCottt itt inn frr Autmmmd ddddal Rggi””””””” ”he ee w Ar...

<https://www.alaraby.co.uk/english/news/2016/12/30/syria-kurds-adopt-constitution-for-autonomous-federal-region>.

Tddrssm mmmm99999 9999 999ll E Esst tt ratggyvv vvvvvvIittt ttt i...

<https://www.hoover.org/research/us-middle-east-strategy>.

“The Arab-Irreeli aa r of 111111 1111 1fficf ff tee Hittrr iooo ooeigr rrr r iee Ittt ituti iii idd States Department of State. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/arab-israeli-war>.

“URRRRRRinnW Wh JoraaSSS SSSSS SSerrr tmmtt of aaat.. tt tss ://9999-2017.state.gov/r/pa/ei/bgn/3464.htm.

“ URRRRRinnW WL Laaa..... D Daaartmttt ff tt tt .. tt tss ://www.state.gov/u-s-relations-with-lebanon./

“ UTTTTT111 11 1 ilss from ISIC Ciii tll ””DDDDDDy Bsst.

<http://www.thedailybeast.com/articles/2016/05/26/u-s-troops-18-miles-from-isis-capital.html>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرستال جامع علوم انسانی